№ 216 ՈՒՐԲԱԹ, 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

1910

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ, 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ № 216

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզւով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 3 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ.՝ 10 ր., 6 և 7 ամսվ. 6 ր., ամսակ. 1 ր. Ամերիկա՝ տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա՝ 32 ֆր., Պարսկաստան՝ 10 ր., Թիւրքիա՝ 120 ղրուշ։
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամակադրոշմով)։

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

Յայտարարութիւնների համար վճարում են. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ.։ Կովկասից դուրս յայտարարութիւնները ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ „Л. и Э. Метцль и К°" ֆիրմայի միջոցով Մոսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԹԱՏՐՈՆ „ՄՈԴԷՐՆ"

Միխայլովսկի պրոսպ. (Ռիչիի շինութեան մէջ)

ԱԶԴ.—Մօտ օրերս տեղի կունենայ Ռուսաստանում յայտնի և միակ «բոկոսն»

ՄԱՐԻԱՄ ԱՐՄԷՆԻՍԻ

մի քանի ներկայացումները.—Հնդարեան պարեր։ Կլասիք երաժշտութիւն, պարերի պատկերը։ Էստետիք տեսարան։ Բազմաթիւ զգեստաւորներ ժամուլի կողմից։ Սեփական դէկորացիա։ Համապատասխան զգեստների մեծ փոփոխութիւն։ Բոլոր պարերը կատարվում են մերկ ոտներով։ Շքեղ պօզաներ և պլաստիկա։ ՄԱՐԻԱՄ ԱՐՄԷՆԻՍԸ մեծ աջողութիւն է վայելում Ռուսաստանի խոշոր քաղաքներում և՝ լրագիրների զովասանքներին նայած՝ ԱՅՍԷԴՈՐԱ ԴՈՒՆԿԱՆԻՑ պակաս չէ։ „Kiевская Газета" իր № 490-ի մէջ, 1908 թ., գրում է. «...Յանձին ՄԱՐԻԱՄ ԱՐՄԷՆԻՍԻ մենք հանդիպում ենք արժանաւոր դունկանիստուհու, որ իր մտածված պարերով էստետիք զուարճութիւն է պատճառում։ Երիտասարդութիւն, գեղեցկութիւն, ճկունութիւն—ահա թէ ինչով է պարուրել բնութիւնը այդ շքեղազարդ «բոկոտն» կնոջ։ Եւ երբ նա իր ճկունութեամբ դուրս է գալիս հելլենական պարերի ժամանակ՝ թւում է թէ մեր առաջը կանգնած է պատմական կենդանի մի պատկեր»։ Առաջին ներկայացման օրվայ մասին կը յայտարարվի առանձին։ ԱՅՍՕՐ ԲԵՄ ԴՈՒՐՍ ԿԸ ԳԱՆ մի քանի ներկայացումների համար հրաւիրված օրիգինալ էկվիլիբրիստներ, որոնք իրանց ակրոբատային արուեստով մեծ բաւականութիւն կը պատճառեն հանդիսականներին։ Բացի այդ՝ կը ցուցադրվեն գեղարուեստական նկարներ։ Բոլոր նորութիւնները սինեմատոգրաֆիական աշխարհից՝ ամենից շուտ ցոյց են տրվում մեզ մօտ։ Ի գիտութիւն ծնողների յայտնվում է, որ կիրակի օրերը տեղի կունենան մանկական սէանսներ. սկիզբը ցեր. ժամը 12-ին։

(ա) 1142. 1—1 ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱՐ ՊԷՏՔ Է ՊԱՅՔԱՐԵԼ

Կ. Պոլսից եկած թղթակցութիւնները և եւրոպական մամուլի հաղորդած տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ Թիւրքիայի յոյների մէջ դժգոհութիւն կայ դէպի հայերը սրանց բռնած դիրքի պատճառով յունաց ազգային ժողովի գումարման հարցի առիթով։

Յայտնի է, որ Կ. Պոլսի յունաց տիեզերական պատրիարքը և սինոդը որոշեցին գումարել ազգային երեսփոխանական ժողով քննելու համար այն դրութիւնը, որ ստեղծվել է օրթոդոքս կամ, աւելի ճիշդ, յունական եկեղեցու համար Թիւրքաց կառավարութեան՝ Մակեդոնիայի եկեղեցիների մասին կայացրած որոշման պատճառով։ Այդ որոշման համաձայն Մակեդոնիայի օրթոդոքս եկեղեցիներից շատերը, այն է՝ սերբիական և բուլգարական եկեղեցիներից շատերը, որոնք մինչև այսօր յունաց պատրիարքի իրաւասութեանն էին ենթարկվում, անցնելու են բուլղարական էկզարխի իրաւասութեան ներքոյ։

Եւ ահա յունաց պատրիարքը յունական եկեղեցու համար այդպիսի մի կենսական և նրա դարաւոր իրաւասութեան վտանգ սպառնացող մի խնդրի մասին իր բռնելիք ուղղութիւնը, դիրքը և ապագայ գործելակերպը վերջնականապէս որոշելու համար՝ վճռում է գումարել ազգային երեսփոխանական ժողով։

Սակայն Թիւրքաց կառավարութիւնը, ինչպէս յայտնի է, արգելեց և չը կամեցաւ թոյլ տալ այդ ժողովը և նոյնիսկ մերժեց յոյներին ազգային ժողով գումարելու իրաւունքը։

Թիւրքական մամուլը, արձագանք տալով կառավարութեան որոշման, սկսեց սաստիկ յարձակումներ գործել յունաց պատրիարքի և ազգային ժողովի դէմ։

Հայ մամուլն էլ Կ. Պոլսում՝ իրան համերաշխ և համամիտ ցոյց տուեց Թիւրքաց մամուլի և կառավարութեան բռնած ընթացքին և, յամենայն դէպս, չը բողոքեց այդ ընթացքի դէմ։

Ուստի և յոյները տրտունջ յայտնեցին հայերի այդ վարմունքի դէմ, ասելով որ մի կողմ թողած խնդրի էութիւնը, այն է՝ մակեդոնական եկեղեցիների խնդիրը և թէ որքան իրաւացի կամ անիրաւացի է Թիւրքաց կառավարութեան որոշումը, հայերը պէտք է ի նկատի ունենային միայն մի կէտ և մի սկզբունք. իրաւունք ունի՞ Թիւրքաց այժմեան կառավարութիւնը ներքել, մերժել մի իրաւունք, որ յոյները դարերով վայելել են, խօսքս ազգային ինքնուրոյնութեան մի գրաւական, մի իրաւունք, որ նոյնիսկ բռնակալ Աբդիւլ-Համիդի օրով վայելում էին յոյները։

Խնդիրը դրվելով այսպիսի սկզբունքային հողի վրա, մենք գտնում ենք, որ յոյների տրտունջը և դժգոհութիւնը հայերից արդարացի է։

Եթէ Թիւրքաց կառավարութիւնը մերժում է յոյների համար ազգային երեսփոխանական ժողով գումարելու իրաւունքը, նա վաղը կարող է մերժել այդ իրաւունքը և հայերի համար։

Առ հասարակ նկատելի է, որ Թիւրքական այժմեան կառավարութիւնը, սահմանադրական կոչված, աշխատում է կրճատել ոչ-մուսուլման ազգութիւնների այնպիսի իրաւունքները, որ այդ ազգութիւնները վայելել են դարերով, նոյնիսկ Աբդիւլ-Համիդի բռնապետական ռէժիմի օրով. օրինակ՝ Աբդիւլ-Համիդի ռէժիմի օրով Կարինի Սանասարեան վարժարանում ուսուցչութեան պաշտօն էին վարում երկար ու ձիգ տարիներ ռուսահպատակ մանկավարժներ. այժմ Թիւրքաց կառավարութիւնը պահանջ է դրել, որ միայն Թիւրքահպատակ անձինք ուսուցչութեան պաշտօն վարեն հայոց դպրոցներում։

Սկզբունքային և իրաւունքների հարցերում եթէ մի ազգութեան դէմ ոտնձգութիւններ են լինում, միւս ազգութիւնները չը պէտք է ուրախանան և չէզոք դիրք բռնեն, քանի որ վաղը նոյն ոտնձգութիւնները կարող են տեղի ունենալ և նրանց դէմ։

Յոյները իրաւունք են ունեցել և ունեն գումարել ազգային երեսփոխանական ժողով իրանց ազգային, ներքին գործերի քննութեան և լուծման համար։ Եթէ ժողովը դուրս է գալիս իր իրաւասութեան սահմաններից և հակապետական որոշումներ է կայացնում, կարելի է անմիջապէս լուծել այդպիսի ժողովը, վէտօ դնել նրա որոշումների վրա, բայց ոչ մերժել, ներքել ժողով գումարելու իրաւունքը։

Յարգել պէտք է սկզբունքները, և չը պէտք է թոյլ տալ նրանց խախտումը, չը նայած թէ ում դէմ է գործադրվում այդ խախտումը։

Յոյների բողոքը իրաւացի է, որովհետև հարցը սկզբունքային է։

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ռեվել, 29 սեպտեմբերի

Երէկ երեկոյեան քաղաքային դուման ի պատիւ Մեծ Իշխանի տուեց պաշտօնական ճաշ։ Մեծ Իշխանը առաջին բաժակը խմեց Կայսրի կենացը, որ արձագանքվեց ազգային հիմնով, և կայսրուհիների ու Գահաժառանգի կենացները։ Մեծ Իշխանի համար բաժակ առաջարկեց քաղաքագլուխը։ Յետոյ քաղաքագլուխը ողջունեց զինուորական պատգամաւորներին։ Քաղաքը երեկոները հրավառված է։

Առաւօտեան ժամը 9-ին Մեծ Իշխան Կոնստանտին Կոնստանտինովիչի, կառավարիչ անձերի և պատգամաւորութիւնների ներկայութեամբ տաճարում պատարագ մատուցվեց, որը վերջանալուց յետոյ Մեծ Իշխանը եկեղեցական թափօրի առջևից դիմեց Պետրոսեան հրապարակը, բարևեց զօրքերին, նաւաստիներին և աշակերտութեան։ Եկեղեցական թափօրը տեղ հասնելուց յետոյ, կատարվեց մաղթանք յոռնկայս և զանգակների ղօղանջիւններով ու թնդանօթների պարպումով բացվեց Պետրոս Մեծի արձանը։

Արձանի մօտ դրված են 30-ից աւելի պսակներ։ Աչքի են ընկնում զինուորական պատգամաւորութիւնների, ազնուականութեան, Պետերբուրգի քաղաքագլխի և Մոսկվայի պսակները։ Անցնելով քայլերթով զօրքերը գլուխ անցած, արձանի մօտով, Մեծ Իշխանը շնորհակալութիւն յայտնեց զօրքերին։ Սրանները լի են հասարակութեամբ։ Արևը այրում է և պաշտօնական զգեստները փայլում են նրա շողերի տակ։ Երբ արձանի վրայից ծածկոցը վերցրին, ներկայ եղողները համակվեցին բուռն հայրենասիրութեան զգացմունքով։ Պետրոս Մեծը ներկայացված է իր ամբողջ հասակով, մի ձեռքով բռնած ունի բինօկլ, միւսով քարտէզ։

Ռուսաց հասարակական ժողովարանի շինութեան մէջ կայացաւ նախաճաշ։ Նախագահը Մեծ Իշխանից խնդրեց առ ոտս Թագաւոր Կայսրի արկանել ռուս հասարակութեան անսահման հպատակութեան վառ զգացմունքներն ու սէրը և մատուցեց աղ ու հաց։ Մեծ Իշխանը շնորհակալութիւն յայտնեց և ասաց, որ բաղդաւոր կը լինի վկայել Թագաւորի առաջ հասարակութեան զգացմունքների մասին։ Նախաճաշին Մեծ Իշխանը առաջարկեց Կայսրի կենացը. երգվեց հիմնը։ Կայսրուհիների, Գահաժառանգի և Մեծ Իշխանի կենացները առաջարկեց նահանգապետը։ (Հ. Գ.)

—

Ռեվել, 29 սեպտեմբերի

Բացվեց այգեգործութեան էստլանդեան ընկերութեան յոբելեանական ցուցահանդէսը։ Մեծ Իշխանը այցելեց ցուցահանդէսը և մանրամասն դիտեց բաժինները։ (Հ. Գ.)

—

Պետերբուրգ, 29 սեպտեմբերի

Մոսկվայի Նիկոլայ Արքայազնի լիցէի վերատեսուչ Կասսօն նշանակվեց ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր, դառնալով իսկական գաղտնի խորհրդական։

Հիւանդութեան պատճառով արձակվում է ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր՝ Շվարցը դառնալով իսկակ. գ. խորհրդական և մնալով Պետական Խորհրդի անդամ և սենատոր։ (Հ. Գ.)

—

Հէլսինգֆորս, 29 սեպտեմբերի

Հէլսինգֆորսը և միւս քաղաքները տօնում են ժողովրդական դպրոցների և դպրոցական սեմինարիաների նախահայր Ցիգնէուսի ծննդեան հարիւրամեակը։ Գերեզմանի վրա ժողովվել էին 4,200 աշակերտուհիներ, որոնք հանդէսով անցան քաղաքի միջով։ (Հ. Գ.)

—

Վիէննա, 29 սեպտեմբերի

Պատգամաւորութիւններին ներկայացված Կարմիր գիրքը պարունակում է 201 դիպլօմատիական փաստաթղթեր յընթացս 1908 թ. սեպտ. 3-ի առ 1909 թ. մայիսի 25. Մեսոպոտամիա անեկսիան ճանաչելու, աւստրո-ունգարական ապրանքների Թիւրքական բոյկօտի, Սերբիայում մանր պետութիւնների հանդէս գալու առիթով տեղի ունեցած բանակցութիւնների։ Պատգամաւորութիւններին ներկայացվեց 1910 թ. աւստրո-ունգարական բիւջէն։ Ծախքերը ցոյց են տրված 423,459,600 կրօն. զօրքի վրա ծախսվելու է 336,570,667, անցեալ տարվանից 11,725,522 կրօնով աւելի. հիները նորերով փոխարինելու և նոր նաւեր կառուցանելու համար խնդրվում է 20 միլիօն կրօն, նոր արտիլլերիական շինուածքների համար՝ 8 միլիօն։

Ունգարական պատգամաւորութեան կողմից նախագահ ընտրվեց Լանգա, աւստրիականի կողմից՝ Գլոմբինսկին։ Կոմս Բատտիանին անկախների կուսակցութեան անունից խօսեց յօգուտ պատգամաւորութիւնները վերացնելուն։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍԻՖԻԼԻՍԻ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՄԻՋՈՑԸ՝ «ԷՐԼԻԽ-ՀԱԹԱ 606»

III*)

Երրորդ հարցը, որ մենք տուել էինք մեր նախորդ յօդուածում, հետևեալն է.

Գեռազանցո՞ւմ է Էրլիխ-Հաթան սիֆիլիսի բժշկութեան հին միջոցին։ Ինչպէս յայտնի է, ցարդ սնդիկն է եղել այդ միջոցը, որ եօդի և մի քանի այլ սրսկվող դեղերի հետ միասին թագաւորել է սիֆիլիսի թերապիայի աշխարհում. չը նայած բժշկական գիտութեան և նրա բուժիչ միջոցների այն աստիճանի զարգացման, որի մէջ նա 20-րդ դարում գտնվում է, սնդիկը հարիւրաւոր տարիներից ի վեր բոլոր մրցումներից ազատ պատկառելի կերպով պահել է իր raison d'être-ը։

Սնդիկի կուլտը այնքան զօրեղ է, որ դեռ այսօր, երբ Էրլիխ-Հաթան իր ոյժը արդէն ցոյց է տուել, շատ մասնագէտներ չեն կամենում հրաժարվել այդ հին միջոցից։ «Ես կարծում եմ, որ մի կողմ թողնելով արսէնօբէնզօլը՝ ես իմ հիւանդներին ոչնչով վնասած չեմ լինի, որովհետև ես նրանց—քիչ բացառութեամբ—հին մեթօդով էլ բուժել կարող եմ։ Ես չեմ կարողանում վճռել՝ առանց այլևայլութեան դէն ձգելու մի միջոց, որպիսին սնդիկն է, որը հարիւրաւոր տարիներից ի վեր փայլուն հետևանքներ է տուել մեզ»—ասում է Բեռլինի պրօֆէսոր Բուշկէն։

Մեր նիւթից դուրս է այստեղ երկար կանգ առնել հին մեթօդի վրա. կարճ կասեմ, որ ներկայ ժամանակում մասնագէտներից շատերը սիֆիլիսից վերջնականապէս բուժվելու համար 3 տարի են յանձնարարում. այդ 3 տարվայ ընթացքում պէտք է սնդիկի շփումներ տեղի ունենան, ի հարկէ հետզհետէ երկար ընդմիջումներով. սովորաբար բժշկութեան կէս մասը նուիրվում է շփումներին, իսկ կէս մասը՝ սրսկումներին, ներքուստ էլ պատուիրում են կալիում-եօդատի և իր յարակից պրեպարատները ընդունել. ապա բերանը և կոկորդը, գոնէ մի քանի ամիս, որևէ դեզինֆեկցիոնս միջոցով ժամը մի անգամ լուանալ՝ վերահաս վէրքերին դիմադրաւելու համար։

Ըստ պրօֆ. Էրբի (յայտնի ներվային մասնագէտ Հայդելբերգում), յետսիֆիլիսային հիւանդութիւնների 3%-ը միայն հետևանք է բաւարար համարված շփումների. մնացած 97%-ը անբաւարար շփումներից են առաջանում։ Ամենայն պատկառանք ծերունի գիտնականին յայտնելուց յետոյ, թող թոյլ տրվի մեզ հարցնելու, թէ ինչպէս պէտք է բացատրել հապա, որ այդպիսի մի ահռելի տոկոս (97%) անբաւարար կերպով է բժշկվում սոսկալի սիֆիլիսից, և այն էլ քաղաքակրթված Եւրոպայում, ուր բժշկութեան ամեն յարմարութիւններ կան, նաև չքաւորների համար։ Պատասխանը շատ պարզ է։ Հին մեթօդով բժշկութիւնը այնքան երկար ու ձգձգվող է, որ ուղղակի հիւանդի համբերութիւնը կտրում է, և նա ընդհատում է իր բժշկութիւնը կէս ճանապարհին։ Միւս կողմից՝ ծն է երաշխաւորում, որ շփումները այդչափ երկար ժամանակ տեղի են ունենում և այն էլ կանոնաւորապէս. կանոնաւոր շփելու համար մասաժիստ է պէտք. հնարաւորութիւն ունի՞ արդեօք ամեն մի հիւանդ մասսաժիստ վարձելու. ի հարկէ ոչ։ Միւս կողմից՝ շատ անգամ զուրկ լինելով սուբեկտիվ գանգատներից ու ցաւերից՝ տգէտ հիւանդը, երբեմն էլ նոյն իսկ ինտելիգենտ համարվածները, դադարեցնում է արդէն շփումները, նկատելով որ իր մարմնի վրա այլևս ոչ մի նշան չը կայ. մինչդեռ պրօցեսը այդ ժամանակ ներքին օրգանների կամ արեան մէջ շարունակում է իր աւերումները։

Միւս կողմից՝ պէտք է մտնել հիւանդի հոգեկան դրութեան մէջ. ամբողջ բժշկութեան ընթացքում նա ահ ու սարսափի մէջ է, մտածելով հիւանդութեան ահռելի հետևանքների վրա։ Պէտք է ի նկատի ունենալ, որ ոչ մի հիւանդութիւն այն աստիճանի սոսկումն չէ պատճառում հիւանդին, որքան սիֆիլիսը, և շատ հիւանդների՝ նոյն իսկ քիչ ու շատ ինտելիգենտ հիւանդի՝ անկարելի է համոզել, որ սիֆիլիսը բուժիչ է։ Նա ամաչում է հասարակութեան մէջ երևալ, վախենալով ամեն բոպէ՝ որ նրան որևէ նկատողութիւն կանեն. իսկ ընտանիքի մէջ նրա դրութիւնը աւելի քան արգահատելի է։

Իրօք յուսահատական է երբեմն տարիներ շարունակ բժիշկների խորհուրդներին անսալով միասին՝ մի գեղեցիկ օր կրկին սիֆիլիսի յետաղարձ նշանները նկատել։ Ես անձամբ առիթ եմ ունեցել հետևելու մի հիւանդի։ Նա բժշկվում էր ամենալաւ մասնագէտներից, կատարում նրանց պատուէրները տառացի կերպով. չը նայած դրան՝ իր բժշկութեան 15-րդ ամսում դեռ նշաններից ազատ չէր։ Եւ այդպիսիների թիւը քիչ չէ մարդկութեան մէջ, ինչպէս և քիչ չէ դրանից առաջացած ինքնասպանութեանց կամ հոգեկան հիւանդութիւնների թիւը։

Ուրեմն, եթէ մենք Էրլիխ-Հաթայի հին մեթօդի նկատմամբ ունեցած գերազանցութեան մասին ըստ էութեան խօսելու չը լինենք, հէնց վերոյիշեալ տեխնիկական անյարմարութիւնների պատճառով՝ մենք անպայման պէտք է գերազանցութիւն տանք վերջինիս, որ մի կամ նոյն իսկ 2—3 սրսկումներով կարողանար միանգամից վերջ դնել հիւանդի հոգեկան և ֆիզիքական տանջանքներին, խնայելով միանգամայն նրա թէ ժամանակը և թէ դրամը։

Ճիշդ է, Էրլիխ-Հաթան անզօր է յետսիֆիլիսային հիւանդութիւնների դէմ, սակայն չը մոռանանք, որ եթէ մեզ աջողվի արմատական կերպով բուժել սիֆիլիսը, միանգամայն դիմադրաւած կը լինենք նաև յետսիֆիլիսային հիւանդութիւններին։

Որքա՜ն սակաւ պէտք է լինի 20—30 տարի յետոյ այն ողորմելի դէմքերի թիւը, որոնք այսօր ամեն քայլափոխում հրապարակների վրա և փողոցներում տատանվող քայլերով քարշ են տալիս իրանց մարմինը՝ հաւասարակշռութիւնը կորցնելու վտանգի մէջ լինելով։

Շատ բան չունենք ասելու մեր տված 4-րդ և վերջին հարցի նկատմամբ։

Հարց 4-դ.—Ի նկատի ունենալով պրեպարատի ազդեցութեան մեծութիւնը, վտանգաւոր չէ՞ նա արդեօք օրգանիզմի նկատմամբ։

Այստեղ ամենից առաջ կարևոր եմ համարում հերքել այն բոլոր առասպելներն ու առէ-կոսէները, որոնք տարածում են լրագիրները Էրլիխ-Հաթայի հասցէին։ Լրագրական այդպիսի տեղեկութիւնները ո՛չ մի նպատակ չունեն, եթէ ոչ երկարացնելու հին մեթօդով բուժող բժիշկների պրակտիկը և սարսափեցնելու հիւանդներին։

Կովկասից մի հիւանդ հարցնում է ինձ. ճի՞շդ են արդեօք լրագրական այն տեղեկութիւնները, որ Էրլիխ-Հաթան երկար ժամանակ անդիկ գործածողների վրա մահացու ազդեցութիւն ունի։ Դոկտոր Բերինգը, որ 130-ի չափ հիւանդներ է ունեցել իր ձեռքի տակ, ընդհակառակը նկատում է, որ պրեպարատը ամենից լաւ ազդեցութիւն ունի այն հիւանդների վրա, որոնք երկար շփումներից ո՛չ մի օգուտ չեն տեսել։ Մահացու լինելու մասին խօսք լինել չէ կարող. եթէ պատահել են մահվան մի քանի դէպքեր, դրանք եղել են խիստ հնացած, ներվային սիստէմը քայքայված և յետսիֆիլիսային հիւանդութեանց շրջանը մտնող անձնաւորութիւններ, որոնք սրսկվել են հակառակ Էրլիխի խորհրդին և որոնց փրկութիւնը առանց այն էլ խիստ կասկածելի էր։

Մի կողմ թողնելով մահվան դէպքերը՝ բոլոր մասնագէտները միաձայն յայտնում են, որ նրանք սրսկումից յետոյ որևէ ուղեկցող լուրջ հիւանդական երևոյթ չեն նկատել։

Միակ ընդհանուր երևոյթը՝ դա ջերմն է։

*) Տես «Մշակ» № № 214 և 215.

«Ցէյտը», մեկնելով Բարձրագոյն հրովարտակը, անհիմն է համարում գրանում այն լաւատես եզրակացութիւնները, որ արված են աւստրո-ունգարական յարաբերութիւնների փոփոխութեան նկատմամբ Իզվոլսկիի հրաժարվելու հետ հանդերձ։ Ուրուսովին տրված հրովարտակի մեկնութիւնը էրենտալի օրգանների կողմից՝ «Ցէյտը» անուանում է արհեստական և կամայական։ (Հ. Գ.)

—

Պարիզ 29 սեպտեմբերի

Բոլոր երկաթուղային գծերի ծառայողները գիշերս որոշեցին ընդհանուր գործադուլ։

Պաշտօնապէս յայտարարվեց, որ հիւսիսային գծի 27,866 սարքին և 1,369 բարձր կարգի ծառայողներ կը կանչվեն զինուորական ծառայութեան 21 օրով։

Բրիանը համաձայնեց Միլլերանի և Բրէնի հետ՝ ընդունել, ի նկատի ունենալով որ գործադուլը տարածվում է, մի շարք կտրական միջոցներ։ Յետոյ Բրիանը խորհրդակցեց արդարադատութեան մինիստրի, գեներալ-դատախազի և ոստիկանապետի հետ գլխաւորապէս գործադուլին մասնակցելու համար պատասխանատուութեան տեսակէտը որոշելու մասին։

Երէկ երեկոյեան տեղի ունեցաւ առևտրի ու արդիւնաբերութեան հանրապետական կոմիտէի խնճոյք։ 2,500 մասնակցողների թւում էին մեծ մասամբ մինիստրներ, շատ պարլամենտական գործիչներ, սենատի և պալատի նախագահները։ Բրիանը իր ճառում առանձնապէս ընդգծեց, որ կառավարութեան քաղաքականութիւնը յենվում է իսկական հանրապետական սկզբունքների վրա, ուստի նա թոյլ չի տայ, որպէս զի նրան դէպի աջ մղեն. իր քաղաքական ասպարէզի ընթացքում նա գործել է միշտ էլ ի պաշտպանութիւն պետութեան իրաւունքների եկեղեցու. դէմ. նա վստահեցնում է պարլամենտին և երկրին, որ կառավարութիւնը անդրդուելի կը կանգնէ այդ տեսակէտի վրա. այժմ հարկաւոր է վերջացնել նոր գործը՝ գործադրել ընտրողական բարենորոգում, պաշտօնեաների կանոնադրութիւնը, բարենորոգում նաւաշինութեան մէջ, հարկերի բարենորոգում հաւասարութեան ու արդարութեան հիմունքի վրա, բանուորին հնարաւորութիւն տալ դուրս գալու այժմեան տենդային վտանգից,—յուզալի ազիտացիա, որ ամեն մի վայրկեան երկիրը է ազ[illegible] կառավարութեանը ձեռք առնել վճռական միջոցներ. այնուհետև իրաւունք տալ սինդիկատներին իրաւագիտական մարմնի իրաւունքներ։ (Հ. Գ.)

—

Բրիւսել, 29 սեպտեմբերի

Երկաթուղային տոմսակներ արտասահման բոլորովին չեն տրվում։ (Հ.Գ.)

—

Բեռլին, 29 սեպտեմբերի

Համալսարանի 100-ամեակի տօնակատարութեան առիթով իրաւաբանական ֆակուլտէտը կայսրին մատոյց honoris causa դոկտորի դիպլոմ։

Honoris causa դոկտորներ ընտրվեցին աստուածաբանական ֆակուլտէտից—պրոֆ. Գիրգէնսոնը Իւրիեվում, փիլիսոփայական ֆակուլտէտից—Մեծ Իշխան Նիկոլայ Միխայլովիչը և ակադեմիկ Շախմատովը, իրաւագիտական ֆակուլտէտից—պրոֆ. Պաւէլ Վինոգրադովը։ (Հ. Գ.)

—

Ցլէնսբուրգ, 29 սեպտեմբերի

Նորից լիակատար գործադուլ է նաւաշինարար գործարաններում։ Երէկ աշխատանքները վերսկսած բանուորների կէսը այսօր դադարեցրեց աշխատանքները։ (Հ. Գ.)

—

Լօնդօն, 29 սեպտեմբերի

Նաւաշինարար գործարանների տէրերը և կաթսայագործ վարպետների ներկայացուցիչները համաձայնութիւն կապեցին, որի շնորհիւ ընդհանուր գործադուլը նաւաշինարաններում վերջացաւ։ (Հ. Գ.)

—

Բրեմէն, 29 սեպտեմբեր

Նաւահանգստային բանուորները նորից աշխատանքի կպան։ (Հ. Գ.)

—

Բեռլին, 29 սեպտեմբերի

Ֆրանսիական երկաթուղային գործադուլի պատճառով տոմսակներ Պարիզ տրվում են միայն պայմանով։ (Հ. Գ.)

—

Աթէնք, 29 սեպտեմբերի

Դրագոմիսի կաբինէտը հրաժարական տուեց։ (Հ. Գ.)

—

Պ ե տ ե ր բ ու ր գ.—Լուրերին նայած, գեներալ Տօլմաչէվը հրաժարական է տալու։ Ստոլիպինը չը հաստատեց ժանտախտի դէմ մաքառող կենտրոնական բիւրոյի անդամների պաշտօնում աջակողմեան պրոֆ. Շչեգոլեվին և զինուորական բժիշկ Արխանգելսկին, որոնց պաշտպանում էր Տօլմաչէվը հակառակ աւագ տեսուչ Մալինովսկիի ցուցմունքների։ Տօլմաչէվի և վերջինիս միջև այդ առիթով միջադէպ ծագեց և Ստոլիպինը բռնեց Մալինովսկիի կողմը։

Լուրերի համաձայն ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի օգնական կը նշանակվի սենատի օբէր-պրօկուրօրի օգնական Գուլեայէվը։ («Б.»)

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՐՏՈՒԳԱԼԻԱՅՈՒՄ

—

Ջիբրալտար, 28 սեպտեմբերի

Երկրից հեռանալուց առաջ Մանուէլ Թագաւորը մի նամակ ուղարկեց մինիստր-նախագահին, որով յայտնում է ժողովրդին, որ նա ոչ մի բանում չէ կարող իրան կշտամբել, գործում էր միշտ իբրև լաւ պորտուգալացի, որպիսին կը մնայ այսուհետև էլ, և յոյս ունի, որ երկիրը ըստ հարկի կը գնահատէ իրան. նրա մեկնելը ոչ մի դէպքում չէ նշանակում հրաժարվել գահից։ (Հ. Գ.)

—

Լօնդօն, 29 սեպտեմբերի

Ռէյտէրի գործակալութեան տեղեկութիւնների համաձայն, թագաւորական «Վիկտորիա» և «Ալբերտ» զբօսանաւերը Գէորգ Թագաւորի կարգադրութեամբ գնում են Ջիբրալտար՝ բերելու Մանուէլ Թագաւորին և Ամէլիա Թագուհուն։

Ամէլիա Թագուհին հեռագրեց Օրլէանի դքսին, որ «Վիկտորիա» և «Ալբերտ» զբօսանաւով նա Մանուէլ Թագաւորի հետ միասին կը գայ Անգլիա և կը վայելէ Վուդնորտ դքսի հիւրասիրութիւնը։ (Հ. Գ.)

—

Լիսաբոն, 29 սեպտեմբերի

Բրազիլիան ընդունեց պորտուգալական հանրապետութիւնը։ (Հ. Գ.)

—

Պարիզ, 29 սեպտեմբերի

Հաւասին հեռագրում են Լիսաբոնից, որ արտասահմանեան և պորտուգալական պատերազմական նաւերի դէմ դաւադրութիւն կազմելու լուրերը անհիմն են, սակայն կառավարութիւնը ձեռք է առել նախազգուշական միջոցներ։ Միապետական լրագիրները նորից լոյս են տեսնում։ Նրանց ուղղութիւնը չափաւոր է. մի քանիսը ընդունում են հանրապետութիւնը։ (Հ. Գ.)

—

Լ ի ս ա բ ո ն.—Մանուէլ Թագաւորը մշտական հեռագրական կապ է հաստատել Լօնդօնի հետ։ Լուր է պտտում, իբր Թագաւորը թեթև վիրաւորված է։ («Б.»)

—

Վ ի է ն ն ա.—Այստեղի արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ պաշտօնական հաղորդագրութիւններ են ստացված, որ բերել է սուրհանդակը չորեքշաբթի Լիսաբոնից Մադրիդ։ Թագաւորը անվտանգ է։ Նրա գտնվելու տեղի մասին դիտմամբ հակասական լուրեր են տրվում։ Գուսարը չը միացաւ ապստամբութեանը։ Լիսաբոնում արքայական զօրքերը դեռ ևս դիմադրում են մի քանի կէտերում։ Կռիւը շարունակվում է։

Այստեղի պորտուգալական դեսպանութեան մէջ յայտնում են, որ յեղափոխութեան մէջ մասնակցում էին Տէկսար-դէ-Սուզայի մինիստրութիւնից դժգոհ պաշտօնեաները։ Սպանական պրէմիէր Կանալէխաս հրամանագրեց սպանական դեսպանին անյապաղ ճանաչել յեղափոխութիւնը։ Սպանական դեսպանը առաջինն էր, որ այցելեց քաղաքային տունը՝ նոր կառավարութեանը ներկայանալու համար։ Հաղորդում են, որ հանրապետականների պատուիրակներն ամառը գնացին Լօնդօն և Պարիզ, մատնացոյց էին անում, որ յեղափոխութիւնը անխուսափելի է, և Անգլիայից խոստում առան, որ նա չի միջամտի։ («Р. В.»)

—

Բ ե ր լ ի ն.—Առայժմ դեռ ճշգրիտ տեղեկութիւններ չը կան գաւառի վերաբերմունքի մասին դէպի հանրապետութեան հրատարակումը։ Նոր կառավարութիւնը անկասկած տիրապետում է Լիսաբոնում։ Գերմանական «Local Anzeiger» լրագիրը ասում է, որ երեսուն ժամ տևող յամառ կռւից յետոյ հանրապետականները յաղթեցին։ Դեռ երէկ երեկոյեան արքայական զօրքերը գրաւած ունէին նշանաւոր դիրքեր և սպասում էր կռիւ։ Հաշւում են մօտ 200 սպանվածներ և 450 վիրաւորվածներ։ Քաղաքը քիչ վնասվեց ռմբակոծութիւնից։ Հանրապետութիւնը հրատարակվեց ժողովրդի բուռն ոգևորութեամբ։ Պետական բոլոր շինութիւնների վրա ծածանվում է հանրապետական դրօշակը։ Պորտուգալական մոնովլուրգը երաժշտութեամբ պտտում է փողոցներում, երգելով հանրապետական հիմներ։ Այլ տեղեկութիւնների համեմատ, հանրապետութեան պարագլուխները հրաւիրում են ազգաբնակութիւնը պահպանել կարգը և խնայել օտարի կեանքը և սեփականութիւնը։ Ժամանակաւոր կառավարութեան նախագահ Տէօֆիլ Բրագա յայտնի է արտասահմանում որպէս աւելի գիտնական, քան քաղաքագէտ։ Արդարադատութեան մինիստր Կօստա պերճախօս հռետոր է, յեղափոխութեան գլխաւոր կազմակերպողը, որը կամաց կամաց զօրքերին քաշեց դէպի ապստամբների կողմը։ Ծովային մինիստր ծովապետ Գոմէզ ծովապետ Ռէսօտօի հետ միասին ղեկավարում էր քաղաքի ռմբակոծութիւնը։

Թագաւորի վիճակի մասին զանազան վերսիաներ են հաղորդում։ Մի վերսիայով նա գերի է, մի այլով նա գտնվում է անգլիական դեսպանութեան մէջ, երրորդով՝ նա ազատվել է բրազիլիական շոգենաւի վրա, չորրորդով՝ նա գտնվում է անգլիական շոգենաւի վրա, որը լողում է դէպի Անգլիա։ Հաղորդում են նոյնպէս, որ նա դիտաւորութիւն ունի հրաժարվել գահից։ Սպանիայում մեծ անհանգստութիւն է տիրում, որովհետև վախենում են, որ յեղափոխութիւնը չը մտնի Սպանիա։ Ուստի այնտեղ աշխատում են հաւատացնել, որ Պորտուգալիայում միապետութիւնը փրկված է։ Ֆրանսիայում ողջունում են նոր կարգը։ Անգլիան համակրում է Թագաւորին, սակայն յոյս ունի, որ այժմ երկիրը աւելի մաքուր ձեռքերի մէջ կընկնի։ Անգլիական ազդեցիկ լրագիրները համերաշխ են այն կարծիքի հետ, որ մեղաւորը ոչ թէ արքայական պալատն է, այլ կառավարութեան քաղաքականութիւնը։ («Р. В.»)

—

Բ ե ր լ ի ն.—Ժամանակաւոր կառավարութիւնը ծանուցեց արտաքին գործերի մինիստրութեանը հանրապետութիւն հիմնելու մասին, երաշխաւորելով կարգի պահպանութիւնը։ Արտաքին գործերի մինիստր Մաշադօ լիազօրութիւն տուեց «Vossische Zeitung» լրագրի թղթակցին յայտնել, որ նոր կառավարութիւնը յանձն է առնում բոլոր ազգային պարտաւորութիւնները։ Արտակարգ ոգևորութիւն առաջացրեց սպանական դեսպանի երևալը տօնական համազգեստով քաղաքային տան մէջ, ուր նիստեր ունի ժամանակաւոր կառավարութիւնը։ Հանրապետութեան կուսակցութեան ներկայացուցիչը Պարիզում հեռագրեց Լիսաբոն, որ Անգլիան ընդունում է հանրապետութիւնը, եթէ մինիստրութիւնը երաշխաւորում է նոր կարգի հաստատուն լինելը։ Մինիստր-նախագահ Բրագա մանիֆէստ հրատարակեց զօրքի և նաւատորմի հասցէին, որի մէջ շնորհակալութիւն է յայտնում հանրապետութեան կողմնակիցներին, մնացածներին հրաւիրում է յայտնել իրանց օրինականութիւնը։ Նա հրաւէր է կարդում յեղափոխականներին պահպանել առ այժմ նոր դիրքեր հայրենիքի պաշտպանութեան համար։ Բեռլինի պորտուգալական դեսպանը, պաշտօնական տեղեկութիւններ չունենալով Պորտուգալիայում տեղի ունեցած դէպքերի մասին, միայն հեռագրական հարցապնդումներ է ստանում գերմանական թագաւորներից Թագաւորի վիճակի մասին։ Վերջին տեղեկութիւնների համեմատ՝ կատարելապէս աւերված է արքայական պալատը։ «Berliner Tageblatt» լրագրին հեռագրում են, որ ժամանակաւոր կառավարութեան գլուխ Բրագա պորտուգալական հանրապետութեան նախագահ է ընտրված։ («Р. В.»)

—

Վ ի է ն ն ա.—Այստեղ պտտում են Լիսաբոնի «Capital» լրագրի հաղորդած լուրը, որ Թագաւորը գաղտնի անցքով Օպօրտեան դուքսի հետ միասին փախաւ Սինտրու, իսկ այնտեղից Եֆիսէյրա, ուր կանգնած էր «Ամէլիա» զբօսանաւը։ Այնտեղ եկան և թագուհիները երկու տիկինների ուղեկցութեամբ բազաժով։ Թագաւորը, ակներև, նրջանիկ էր զգում իրան, որ փրկվեց, և սեղմում էր ձկնորսների ձեռքերը։ Երբ Օպօրտեան դուքսը խօսակցութեան ժամանակ այն կարծիքը յայտնեց, որ աղէտի սկզբնապատճառը Թագուհին է, որը արգելում էր որդուն ազատամիտ ռէֆօրմներ մտցնել, Թագուհին բարձրաձայն սպառնում էր խիստ վրէժխնդիր լինել վերադարձից յետոյ։ («Р. В.»)

—

Վ ի է ն ն ա.—Մադրիդում հէնց որ յեղափոխութեան մասին տեղեկութիւն ստացվեց, լուսավառութիւն սարքվեց։ Բարսէլոնայում տեղի ունեցաւ հանրապետական ցոյց։ Այստեղ վախենում են սպանական գահի համար։

Ապստամբութեան նշան տուող ծովապետ Կանդիդօ Րէյս, յուսահատվելով աջողութեան մէջ, անձնասպանութիւն գործեց։ («Р. В.»)

—

«Daily Mail» լրագրի Լիսաբոնի թղթակիցը հետևեալ կերպով է նկարագրում պսիխիատր բժշկապետ Բոմբարդայի սպանութիւնը, որը յեղափոխութիւն սկսելու նշան ծառայեց։

«Հոկտեմբերի 3-ին (սեպտեմբերի 21-ին) հոգեհիւանդութիւնների հռչակաւոր բժիշկ Բոմբարդայի ընդունարանը մտաւ պօրուչիկ Րէբէլլօ, որին Բոմբարդան բժշկում էր առաջ։ Երբ բժիշկը հարցրեց նրան, թէ ինչպէս է նա զգում իրան, Րէբէլլօ հանեց ատրճանակը և 3 անգամ կրակեց նրա վրա։ Մի գնդակ դիպաւ Բոմբարդայի փորին։ Բոմբարդան, որ հերքուլէսեան կազմուածք ունէր, վրա ընկաւ Րէբէլլօյի վրա և փորձում էր ատրճանակը խլել նրա ձեռքից։ Երկուսն էլ ընկան յատակի վրա, և օֆիցերը կրկին 3 անգամ կրակեց բժշկի վրա։ Լսելով կրակելու ձայնը, ծառաները ներս վազեցին կաբինէտը և տեսնելով Բոմբարդային արիւնաթաթախ, յարձակվեցին Րէբէլլօյի վրա, կամենալով սպանել նրան։ Սակայն Բոմբարդան այնքան ոյժ ունէր, որ կարողացաւ բացականչել՝ «ձեռք մի տաք դրան, դա խելագար է»։ Այդ խօսքերից յետոյ նա ուշաթափվեց և մի քանի ժամից յետոյ մեռաւ»։

Բոմբարդան Պորտուգալիայի ամենաաչքի ընկնող և յարգված գիտնականներից մէկն էր։ Մի քանի ժամանակ առաջ նա աչկարա յայտնեց, որ ինքն մտնում է հանրապետական կուսակցութեան մէջ և վերջին ընտրութիւնների ժամանակ կորտէսների պատգամաւոր ընտրվեց Լիսաբոն քաղաքից։ Սպանութիւնից յետոյ իսկոյն և եթ մայրաքաղաքում լուր տարածվեց, որ Բոմբարդայի քաղաքական թշնամիները ուղղեցին հոգեկան հիւանդ Րէբէլլօյին իրանց առեւլի հանրապետական-պսիխիատրի վրա։

—

Բ ե ր լ ի ն.—Լիսաբոնում հանգիստ է։ Յեղափոխականները, ըստ երևոյթին, տիրապետում են ամբողջ երկրի մէջ։ Անձնատուր եղան արքայական զօրքերը Լիսաբոնում։ Առ այժմ անհնար է հակայեղափոխութիւն։ Ֆրանսիական և սպանական տեղեկութիւնները հաստատում են, որ Թագաւորը իր ընտանիքով թագնվեց «Ամէլիա» զբօսանաւի վրա և փախաւ Անգլիա։ («Р. В.»)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

—

Կ. Պոլիս, 29 սեպտեմբերի

Անատոլիայի երկաթուղիների վարչութիւնը, գործածութեան մտցնելով նաւթը շոգեմեքենաների համար, միջնորդում է մաքս չառնել Ռումինիայից ստացվող նաւթից։

Ալբանական պարագլուխներ Իսուֆ, Կարաբասան և միւսները Դիբրի մօտերը ժողովել են 1000 մարդ և յարձակումներ են գործում զինուորական դիրքերի վրա։ Մօնաստիրի Ջօրաբանակի պետին կարգադրվեց ուղարկել իննը բատալիոն։

Բ. Դուռը և պատրիարքը բանակցութիւններ են վարում թիւրք-հէլլէնական հաշտութիւն կայացնելու մասին։ Զինուորական մինիստրը այցելեց պատրիարքին։ (Հ. Գ.)

—

Ուրմիա, 29 սեպտեմբերի

Վերջացան այն հեռագրական գծի աշխատանքները, որ Թիւրքիան միացնում է պարսկական Կալապասա բերդի հետ, որը թիւրքերը գրաւեցին սահմանային միջադէպի սկզբում։ Հեռագիրն սկսեց գործել։

Ղարափափախների ցեղը և սուլդուզցի կալուածատէրերը, գանգատվելով թիւրքերի անլուր նեղութիւնների դէմ, խնդրում են կառավարութիւնից պաշտպանել իրանց, կամ թէ օգնել գաղթել ընդմիշտ Սուլդուզից։ (Հ. Գ.)

—

Քաղաքում շշուկներ են տարածվել, որպէս թէ Պարսկաստանից ստացված մասնաւոր հեռագիրներ գուժում են, թէ Թէհրանում կամ Րաշտում խռովութիւններ են տեղի ունեցել և կոտորած է եղել։ Յայտնի չէ սակայն կոտորածի զոհերը ովքեր են—հայերը թէ պարսիկները—և ինչ հողի վրա է ծագել կոտորածը։

—

Կ. Պ ո լ ի ս.—Թիւրքիան երեք զրահանաւ է առնում Անգլիայից։ («Б.»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՇՈՒՇԵՑԻՆԵՐԻՆ ՍԽԱԼ ԵՆ ՀԱՍԿԱՑՐԵԼ

—

Շուշի, 23 սեպտեմբերի

Երբ սկզբից Եւլախ-Շուշի կառուցվելիք երկաթուղագծի մասին յայտարարվեց մասնակի կերպով, շուշեցիք, նոյնպէս և շրջակայ գիւղացիք հազարաւոր ստորագրութիւններով խնդրագրերի տարափ սկսեցին թափել Բաքու՝ Մ. Մ. Սարուխանեանի գրասենեակը և խնդրեցին օր առաջ ակցիաներ բաց թողնել, և այնքան ուրախացան, որ հազարաւոր մարդիկ գրաւոր առաջարկեցին Սարուխանեանին գործը սկսելուն պէս հէնց առաջին օրից երեք օր ձրի աշխատել որպէս հասարակ բանուորներ։ Նոյնը արին և շուշեցի թուրքերը, մանաւանդ Աղդամի և շրջակայքի գիւղացիները։

Սակայն, երբ Սարուխանեան աջողեցրեց ակցիաների հրապարակ հանելը ու նրանց վաճառմանը տուեց շատ նպաստաւոր պայմաններ, որով իւրաքանչիւր քաղաքացի և գիւղացի հեշտութեամբ կարող է ձեռք բերել *), աղերսագրերով ակցիաներ խնդրողները այնպէս պապանձվեցին և հեռու կանգնեցին, որ միանգամայն զարմանք պատճառեց գործին մօտ կանգնած մարդկանց։

Իսկ այսօր, երբ բուն շուշեցիների մէջն եմ գտնվում, տեսնում եմ, որ դրանց սխալ են հասկացրել իրերի իսկական դրութիւնը։

— Ինչու չէք վերանորոգում այրված տները,—հարցնում եմ ծանօթ շուշեցիներին՝ ցոյց տալով 350—400 այրված տների մերկ պատերը։

— Ինչ յոյսով շինենք,—պատասխանում են նրանք սրտի խորքից դառն ախ քաշելով.—միակ յոյսներս երկաթուղին է, այն էլ անցեալներում կլուբում ժողով գումարեցինք ակցիաների ստորագրման համար, որպէս զի օր առաջ Շուշին աւերակային դրութիւնից ազատենք, սակայն ժողովներս անաջող անցաւ։

— Պատճառ...

— Պատճառն այն է, որ մի քանի հոգի ասացին, թէ Սարուխանեանը երկաթուղին կապում է իր նաւթային գործի և Կուրի ջրի հետ։ Բացի այդ, շուշեցի յայտնի հարուստներից մէկը նամակով իր տեղացի բարեկամներից մէկին յայտնել էր, որ ակցիաներ չը վերցնեն՝ մինչև որ ինքը կը գրէ այդ մասին։

Շատերի հետ խօսեցի, շատերի կարծիքը հարցրի և եկայ այն եզրակացութեան, որ շուշեցիներին սխալ են հասկացրել, որովհետև Սարուխանեան մի քանի անգամ լրագրութեան միջոցով յայտարարել է, որ ակցիաներից գոյացած գումարը մնալու է անձեռնմխելի այն քաղաքի բանկային հաստատութիւնների մէջ, որտեղի բանկից վերցրել են ակցիան։ Բացի այդ, յայտարարվել է և այն, որ, երբ անհրաժեշտ ակցիաները տարածվեցին և գործը սկսելու համար հարկաւոր դրամը մտաւ բանկային հաստատութիւնները, կը սկսվի գծի նախաձեռնութիւնը։ Բայց նախ քան սկսելը, ակցիա գնողներից ընդհանուր ժողով պիտի կայանայ (իւրաքանչիւր 25 ակցիա մի ձայն ունի)։ Եթէ ակցիա գնողները կը համաձայնեն երկաթուղու գիծը կապել Սարուխանօվ-Կուրինսկի ակց. ընկ. հետ և այդպիսով կրճատել ծախքերը՝ աւելի լաւ, իսկ եթէ բա[illegible] թուղին [illegible] ժամանա[illegible] չութիւն [illegible] կառուցա[illegible] բանկայ[illegible] ակցիան[illegible]

*) Ակցի[illegible] վայ ընթա[illegible] բանկային [illegible] ր., իսկ մ[illegible] ցիայի հա[illegible] մինչև գոր[illegible]

տըր վարչութեան ձեռքով ծախսել միմիայն երկաթուղու գծի կառուցման գործի վրա։

Իսկ ինչ վերաբերում է վերոյիշեալ հարուստ հայի պրովոկատորական նամակին, մենք յետին միտք ենք տեսնում, և կարծում ենք, որ այդ շուշեցի հարուստը պատկանում է այն եւրօպացի և օտար կապիտալիստների շարքին, որոնք բաղխում են Սարուխանեանի դուռը, որպէսզի այդ գծի կառուցման կապալը 18 տարի ժամանակով իրանց տայ, որին Սարուխանեան հոգով հակառակ է, ի նկատի ունենալով բուն շուշեցիների տնտեսական խնդիրը, որ օտարի ձեռքն անցնելուց յետոյ մեծ բաժինը օտարի ստամոքսն էլ պիտի մտնէ։

Այլ կերպ բացատրել չենք կարող որպէս գործին քաջ տեղեակ, որովհետև Սարուխանեան շարունակ պնդել և պնդում է, որ ինքը համաձայն է ուրիշի յանձնել իր ըստացած թոյլտուութիւնը, միայն թէ այդ ուրիշը լինի հէնց շուշեցի հարուստներից մէկն ու մէկը և թոյլ չը տայ, որ օտարը մասնակցէ կամ խոշոր բաժինը ոչ շուշեցու ձեռքն անցնէ։

Այդ յայտարարութիւնից յետոյ Սարուխանեան չէ պահանջում նաև այն տասնեակ հազարների ծախսը, որը ունեցել է երկար տարիների ընթացքում՝ թոյլտուութիւն ձեռք բերելու համար։ Ս. Գարագաշ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

I

Մօսկվա, 20 սեպտեմբերի

Цивилизація страны измѣряется тѣмъ, что думаютъ и знаютъ ея женщины.

Лабулэ

Վերսկսելով իմ թղթակցութիւնները հեռաւոր հիւսիսից՝ ես կը կամենայի առաջին նամակս նուիրել Մօսկվայի կանանց բարձր դասընթացքների գոյութեան X ամեակին, որ լրացաւ ամսիս 18-ին։

Դեռ 80-ական թւականներին, Մօսկվայում գոյութիւն ունեցող կանանց ինչ-որ դասընթացքների փակումից յետոյ, համալսարանի պրօֆէսօրների մէջ միտք է յղանում հիմնել կանանց բարձր դասընթացքներ Մօսկվայում։ Գիտութեան տաճարի սպասաւորների մէջ յղացած այդ միտքը մեծ համակրանքի է արժանանում այն ժամանակվայ Մօսկվայի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու Պ. Նեկրասովի և լուսաւորութեան մինիստրութեան կողմից։ Մինչև իսկ պատմում են, որ այդ գործի ինիցիատիվան պատկանում է լուսաւորութեան մինիստր Բօգոլեպօվին, որը, ինչպէս յայտնի է, ռուս յեղափոխականների գնդակի զոհ դարձաւ։

Չը նայած որ գործը բաւական պարարտ հող ունէր ցանկալի պտուղները տալու համար, բայց և այնպէս նրա իրականացումը, մի շարք խոչընդոտների պատճառով, յետաձգվում է աւելի բարեյաջող հանգամանքների, լուսաւոր ապագային։ Երկար ու ձիգ տարիներից յետոյ, 1900 թ. միայն աջողվում է ընտրել մի կազմակերպիչ մարմին, որի գլուխ անցնում է պրօֆ. Վ. Ի. Գերիէ։ Նա, որ այնքան աշխատանք և եռանդ է գործ դրել այդ գործում, վերջում միաձայն այդ մարմնի նախագահ է ընտրվում։ Ապագայ կուրսերի պրօեկտը մշակելուց ու մի շարք ձեռնարկութիւններ կատարելուց յետոյ ներկայացվում է ի հաստատութիւն։ 1900 թ. ապրիլի 7-ին բարձրագոյն հրամանով թոյլատրվում է բանալ կուրսերը 8,600 ր. տարեկան նպաստով. իսկ նոյն թւականի սեպտեմբերի 18-ին, ուղիղ 10 տարի առաջ, բացվում են կուրսերը։ Նոր բարձրագոյն դպրոցի տեսուչ նշանակվում է պրօֆ. Գերիէն, որը, նախկին ուսանողուհիների ասելով, կատարեալ բռնակալ և դաժան անձն էր։ Բաւական է յիշել, որ նա մեն-մենակ, առանց խորհրդակցութեան, հրաւիրում էր դասախօսներ, ընդունում ուսանողուհիներ, գլխաւորապէս արիստօկրատիկ դասակարգից, պատճառաբանելով որ կուրսերը միջոցներ չունեն չքաւոր սանուհիներին պահելու. բայց դա միայն աչքերի թող փչելու համար է, քանի որ նա դրանով կամեցել է հետաքրքրութիւն զարթեցնել հասարակութեան ունևոր, բարձր խաւերում։ Որ պրօֆ. Գերիէ կուրսերի կատարեալ տէր և անօրէնն է եղել, բաւական է յիշել «Ինքնիշխան վերատեսուչ» տերմինը, որ յաճախ գործածութեան մէջ է եղել նրա տիպիկ անձնաւորութիւնը բնորոշելու համար։

Նոր դպրոցը, մատաղ կրթական հիմնարկութիւնը, ինչպէս միշտ, այնպէս էլ այս դէպքում, չունէր հարկաւոր միջոցները իր պէտքերը ծածկելու համար։ Բացի պետական գանձարանից տրվող 8,600 րուբլուց, քաղաքը իր միջոցներից յատկացրել էր տարեկան 5,000 ր. միայն, իսկ Մօսկվայի նահանգական զեմստվօն 3,000 ր., մի շատ աննշան և չնչին գումար բարձրագոյն դըպրոցի համար։ Կուրսերը չունէին նաև պատշաճ շինութիւն, և կուրսերի բացումից ըսկած նրանք գտնվում են մասնաւոր տան մէջ, Մերզլեակովսկի նրբափողոցում, տիկ. Տիտովի տանը։ Եւ որովհետև տարեցտարի ուսանողուհիների թիւը մեծանում էր, ուստի հարկաւոր էր մտածել սեփական շինութեան համար։ Եւ ահա Գերիէ միջնորդում է քաղաքային վարչութեան առաջ, որ վերջինս կուրսերի համար 700 քառ. սաժ. հող յատկացնէ Վլինո-Սոլեանոյ կոչված տեղում։ Թէև քաղաքը սկզբունքով ընդունում է այդ առաջարկը, բայց և այնպէս անկարող (?!!) է լինում յարգել Գերիէի միջնորդութիւնը, որով այդ հարցը մնում է առկախ։ Անցնում են, սակայն, տարիներ, հրատարակվում է բարձրագոյն դպրոցների համար տեսուչներ ընտրելու հրահանգը, պրօֆ. Գերիէ հեռանում է ասպարէզից. և առաջին ընտրութիւնների ժամանակ տեսուչ ընտրվում է պրօֆ. Վերնադսկի, որը, սակայն, հրաժարվում է, միաժամանակ համալսարանի տեսչի օգնական ընտրվելու պատճառով։ Հրաժարված Վերնադսկիի փոխարէն ընտրվում է պրօֆ. Ս. Ա. Չապլիգին, մի վերին աստիճանի համակրելի անձն։

Այդ ժամանակ դասախօսութիւնները կարդացվում էին 8 շինութիւնների մէջ, զանազան տեղերում։ Դա մի խոշոր բաց է, ի հարկէ, դպրոցական կեանքում. և եթէ աւելացնելու լինենք, թէ մի տեղից միւս տեղ գնալ և դասախօսութիւններ լսելը որքան ժամանակ է կլանում խեղճ ու կրակ ուսանողից, այն ժամանակ պատկերը կատարեալ կը լինի։ Պրօֆ. Չապլիգինի առաջին գործն է լինում իրագործել կուրսերի վաղուցվայ իղձը, կառուցանել սեփական շէնք կուրսերի համար։ Հէնց այդ նպատակով քաղաքի առաջ յարուցած նրա միջնորդութիւնը՝ տալ 5,000 քառ. սաժ. գետին՝ յարգվում է քաղաքի կողմից, բայց ընդմիշտ օգտվելու պայմանով։ Այժմ նա նորից միջնորդութիւն է յարուցել այդ գետինը կուրսերին նուիրելու, որպէսզի կարելի լինի գրաւ դնել և պահանջվող կօրպուսներ շինել։ Հիմք կայ կարծելու, որ այդ խնդիրքը կը յարգվի քաղաքի կողմից։ Կուրսերը նուէր ստացել են Աստրակովի կտակով թողած 129 հազար ր., հէնց այդ ժամանակ էլ բացվում է բժշկական ֆակուլտետը։

Շուտով, 1908 թ., ձեռնարկվում է կուրսերի կառուցման, և մի տարում պատրաստ է լինում մարդաբանական կօրպուսը և ֆիզիկօ-քիմիական ինստիտուտը, որի արդուզարդի վրա ծախսվում է լուսաւորութեան յատկացված 50 հազար րուբլի գումարը։

Այսպիսով, կուրսերը ընդարձակելուց յետոյ, աւելացան նաև ուսանողուհիները։ Կուրսերի բացման առաջին տարին նրանց թիւը հասնում էր 250-ի, 1907 թ. 3,500 հոգու, իսկ ներկայումս նրանք շատ խոշոր թիւ են կազմում՝ 5,000-ից աւելի։ Ուշագրաւ է յիշել, որ այս տարի 2,800 խնդրատուներից ընդունվել են 1,334 հոգի միայն, իսկ մնացածները փողոց են նետվել տեղ չը լինելու պատճառով։ Այս բոլոր անախորժութիւններին վերջ կը տայ կուրսերի մշակած 17 հսկայական կօրպուսների կառուցումը միայն. մի բան, որ հնարաւորութիւն կը տայ 6—7 հազար հոգի ունենալ կուրսերում։

Յիշատակութեան արժանի է նաև այն, որ 10 տարվայ ընթացքում աւարտել են մօտ 1,000 հոգի, որից 578 հոգի պատմական բաժինը, 254-ը՝ բնականը և 90-ը՝ մաթեմատիկականը։

Չը նայած այս բարեփոխութիւններին, այնուամենայնիւ կուրսերը գտնվում են աննախանձելի վիճակի մէջ. կան մեծ թւով չքաւոր ուսանողուհիներ, որոնց պէտքերին, այսպէս թէ այնպէս, հարկաւոր է բաւարարութիւն տալ, այլապէս նրանց սպառնում է փողոցը։ Եւստ ուշագրաւ է Չապլիգինի զրոյցը տեղական թերթերից մէկի աշխատակցի հետ այն մասին, որ կուրսերի վարչութիւնը, հակառակ իր բուռն ցանկութեան, անկարող է չքաւոր ուսանողուհիներից որոշ % ազատել ուսման վարձից, ինչպէս այդ անվում է համալսարանում։ Դրա փոխարէն կուրսերն ունեն 1 թոշակ 325 ր. և 2 թոշակ 209-ական րուբ.։ Սրանք էլ, դժբաղդաբար, մշտական չեն, այլ ժամանակաւոր բնոյթ են կրում։ Այստեղից պարզ կարելի է հետևցնել, որ անյապաղ օգնութիւնն աւելի քան կարևոր է և մեծ անհրաժեշտութիւն է ներկայացնում իրանից։

Մի հարց ևս։

Մօսկվայի կանանց դասընթացքները ծառայում են իրանց նպատակին թէ ոչ։ Այս հարցին պրօֆ. Չապլիգին պատասխանում է դրական կերպով. նա յայտարարում է, որ կուրսերն աւարտած անձանց մեծ մասը գրեթէ իրան նուիրել է ժողովրդի կրթութեան վսեմ գործին, գաղափարական մտքերի իրականացման։ Նրանք ներկայումս աշխատում և գործում են մանկավարժական փշոտ և դժուարին ասպարէզում։

Վերջին 5—6 տարիների ընթացքում կանանց բարձր դասընթացքների թիւը շատացել է. այսպէս, մէկը միւսի ետևից բացվել են մանկավարժական կուրսերը, Ստատկեվիչի և Իգաչեկի բժշկական կուրսերը, իրաւաբանական կուրսերը, առևտրական ինստիտուտը, որտեղ 1,000-ից աւելի կանայք կան և այլն. և չը նայած դրան, կանանց բարձր դասընթացքները շարունակում են գրաւել հասարակութեան զանազան խաւերը, և մի ահագին հոսանք է սկըսված դէպի այդ կուրսերը։ Ի դէպ ասեմ, որ կուրսերն ունեն բաւական աչքի ընկնող դասախօսներ, որոնց ընդհանուր թիւը 60-ի է հասնում։

Վերջացնելով տողերս, պէտք է ասեմ, որ կուրսերի 10-ամեակը պաշտօնապէս չը տօնվեց. յիշենք, որ կուրսերի նախկին սանուհիները մօտ օրերս մի համեստ ճաշ են սարքելու, որին հրաւիրվելու է կուրսերի տեսուչ պրօֆ. Չապլիգին բոլոր դասախօսների հետ միասին։ Յիշատակութեան արժանի է նաև կուրսերի 10-ամեակի առիթով նուիրված (մի անյայտ կնոջ կողմից) 15 հազար րուբլի դրամագլուխը, որ գործադրվելու է կուրսերի պէտքերին։

Մօտ ապագայում հրատարակվելու է նաև մի ժողովածու, նուիրված՝ կուրսերի 10-ամեակին։ Ոսկու-Չօն

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Վ ա ր դ ա շ է ն, 23 սեպտեմբերի

Ամսիս 17-ին, գիշերվ. ժ. 10-ին, տեղացի յունադաւան Վասիլ Ղլէջեվը ծպտեալ մըտնում է մի քանի թուրքերի հետ միասին Պետրոս Սիմէօնեանի տունը և զէնքի ոյժով խլում նրա 16-ամեայ աղջիկ Ծաղիկին ու փախցնում։

Աղջկան տանում են մօտակայ թուրք գիւղերը ու գազանաբար բռնաբարում։ Երեք օրից յետոյ միայն աղջիկը փախչում գալիս է տեղիս ռուս քահանայի տունը. քահանան խորհուրդ է տալիս նրան՝ պսակվել իրան առևանգողի հետ. շուտով այնտեղ է գնում նաև պրիստաւը, որը նոյն խորհուրդն է տալիս աղջկան։ Վերջինս սկզբում հրաժարվում է նրանց այդ խորհուրդն ընդունել, բայց յետոյ համաձայնվում է ու խնդրում, որ կանչեն իր ծնողներին։

Պրիստաւի կարգադրութեամբ կանչվում են աղջկայ ծնողները, որոնց տեսնելուց յետոյ աղջիկը հրաժարվում է պսակվելուց։

Աղջիկը իրան առևանգողների ճանկերից ազատվել էր ու հասել գիւղ բացառապէս իր հնարագիտութեան շնորհիւ։

Պրիստաւը այդ գիշեր աղջկան յանձնում է իր ծնողներին։

Հետևեալ առաւօտ պրիստաւը կրկին հարց ու փորձ է անում աղջկան, բայց աղջիկը միշտ պատասխանում է, որ իրան ոյժով են տարել, որ եթէ ինքը ուզելիս լինէր Վասիլին, էլ ինչ ունէր թուրք գիւղերում, ուղղակի ինքը կը գնար Վասիլի տունն ու կը նստէր։

Հազարաւոր փաստեր կան, որոնք ապացուցանում են աղջկան ոյժով փախցված լինելը։ Պէտք է ասել, որ պրիստաւը ինքը համոզված է այդ բանում, սակայն քաջ գիտենալով, որ այդ գործը, իբրև մի մեծ քրէական յանցանք, պահանջելու է մի քանի զոհեր, ուզում է հաշտութիւն ձգած լինել երկու կողմերի միջև։ Ի հարկէ պրիստաւի նպատակը—հաշտութիւն կայացնել պատկառված երկու կողմերի միջև—գովելի է միանգամայն. բայց այդ հաշտութիւնը չը պիտի կայանայ այն բանում, որ աղջիկը, առանց իր յօժար կամքի, հեռացվի իր տընից, ծնողներից ու գնայ մի մարդու, որը հէնց նոյն աղջկայ հասակի աղջիկ ունի և վերջապէս որին աղջիկը չէ սիրում։

Անցեալ օրը պրիստաւը կրկին հարց ու փորձի ենթարկելով աղջկան՝ վերջինից ստացաւ բացասական պատասխան։

Ամսիս 23-ին մի քանի հայեր աղջկան ու նրա մօրը տարան Նուխի, որտեղ ցոյց տալով բժշկին ու քննիչին՝ պսակեցին արդէն աղջկան վաղուց ուզող մի տղի վրա։ Մեղաւորները դեռ ազատ են։

Յոյս ունենք, որ քննիչը այս օրերս ձերբակալել կը տայ մեղաւորներին։ Այս գործում մի քանի մարդիկ կը պատժվեն։ Պէտի նկատել, որ այս աղջկան փախցնելու առիթով մի մեծ վէճ բացվեց լուսաւորչական ու յունադաւան ուտիացիների միջև, որը անշուշտ, եթէ հաշտեցուցիչ միջոցներ ձեռք չառնվեն, կը թողնի իր վատաբեր կնիքը երկու կողմերի վրա։ Մանկունի

Ք ո ւ թ ա յ ի ս, 28 սեպտեմբերի

Այսօր, կէսօրվայ մօտ, քաղաքը տակն ու վրա եղաւ։ Սրանից մի քիչ ժամանակ առաջ, Թիֆլիսում գերել էին և Սուրամ աւանը տարել այստեղի հայ-կաթօլիկ հարուստ վաճառական Քամարօվի Թիֆլիսի գիմնազիայի ութերորդ դասատան աշակերտ որդուն և հօրից պահանջում էին փրկանք 40,000 ր.։ Երկար բանակցութիւններից յետոյ, վերջապէս հօրն աջողվում է ազատել իր որդուն 15,000 ր. վճարելով։ Փողը վճարվել էր բոլորը հարիւրանոցներով, որոնց համարները արտագրել էին բանկում և հաղորդել համապատասխան հաստատութիւններին։ Երեք օր առաջ գալիս են Քութայիս և իջևանում «Сѣверъ» հիւրանոցում երկու երիտասարդ մի աղջկայ հետ։ Դրանք մօտ 50 ր. ծախսելով հիւրանոցում տալիս են մի հատ հարիւրանոց մանրացնելու և իրանց հաշւեմլիքը վերցնելու։ Տէրը այս ու այն կողմը ընկնելով 100 րուբլու մանր չէ ճարում, ուստի տանում է պետական գանձարանը և խնդրում է մանրացնել։ Այդտեղ կասկած է յայտնվում։ Իմաց են տալիս կառավարչին։ Հաստատվում է, որ այդ հարիւրանոցը Քամարօվից վերցված փողից է։ Իսկոյն տելէֆօնով իմաց են տալիս ոստիկանութեան։ Գալիս է ժանդարմիայի օֆիցերը ժանդարմների հետ։ Անմիջապէս գնում են շրջապատում հիւրանոցը։ Ժանդարմիայի օֆիցերը երիտասարդները գտնվող սենեակի դուռը բացում է թէ չէ՝ իսկոյն ներսից պարպվում են ատրճանակները։ Վայրկենաբար անշնչացած գետնին են տապալվում օֆիցերը և իր օգնութեան եկած վախմեյստերը։ Իրարանցման ժամանակ սենեակում գտնվող աղջիկը աննկատելի կերպով դուրս է գալիս և անյայտանում։ Իսկ երիտասարդները դուրս են թռչում լուսամուտից և ատրճանակներ արձակելով փախչում են։ Դրանցից մէկին աջողվում է սպանել, իսկ միւսը անյայտանում է, որի հետապնդման ժամանակ սպանվում է մի անմեղ սայլապան։ Սպանված չարագործի մօտ գտնված է 6000 րուբլի։ Ս. Նազարեան

ԽՈԼԵՐԱ

◆ Տօնաւ եղանակը Թիֆլիսում զարկ է տալիս խոլերայի թւի աւելանալուն։ Բարակներում պառկած էին մինչև սեպտեմբերի 29-ի առաւօտը ընդամենը 6 հոգի. երեկվայ ընթացքում հիւանդացաւ 1-ը, բարակներում կան 7 հոգի։

29 սեպտեմբերի

Պ ե տ ե ր բ ո ւ ր գ.—Խոլերայով մի օրում հիւանդացան 10, մեռան 5, մնում են 241 հոգի։

Ձերգանի շրջանը և Ախալքալաքը ճանաչվում են խոլերայից անբարեյաջող։

Ներքին գործերի մինիստրը հրահանգով տեղեկացրեց նահանգապետներին, շրջանապետներին, որ այն շրջանները և նահանգները, որոնց մէջ 1910 թ. երևաց խոլերա, կը մնան խոլերայից վտանգաւոր դրութեան մէջ նոյնիսկ հիւանդութիւնը վերջանալու դէպքում. նրանց մէջ բացված սանիտարական-գործադիր մասնաժողովները շարունակում են իրանց գործունէութիւնը խոլերայի նոր երևալու առաջն առնելու համար։ (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Թիֆլիսում հրատարակվող «Закавказье» օրաթերթի խմբագրական կազմի մէջ այս օրերս փոփոխութիւն կատարվեց։ Այդ թերթին աշխատակցելուց հրաժարվեցին մի խումբ աշխատակիցներ, գլուխ ունենալով խմբագիր Բուտկօվսկիին, որոնք այսօրվանից հրատարակում են նոր թերթ «Закавказское Обозрѣніе» անունով։ Իսկ «Закавказье» թերթը, մօտիկ աշխատակցութեամբ Մաչավարիանիի և այլոց, յայտարարում է, թէ լոյս կը տեսնի կանոնաւոր այսուհետև ևս նոր խմբագրական կազմով։ Երեկ «Зак.»-ն բաղկացած էր կէս թերթից։

◆ Այսօր երկաթուղիների վարչութեան կարգադրութեամբ աւելացվում է Բաթումի գծի գնացքների թիւը, ի նկատի ունենալով Մցխէթ հինաւուրց վանքի տօնը, որի առիթով բաւական մեծ բազմութիւն է մեկնում Թիֆլիսից ուխտ անելու։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը, համաձայն ներքին գործերի մինիստրի պահանջի, հրահանգգրեց Թիֆլիսի քաղաքագլխին և Թիֆլիսի նահանգի քաղաքային աւագներին՝ միջոցներ ձեռք առնել որպէսզի այս տարի պետական գանձատուն մտնեն բոլոր արքունական տուրքերը առ 1-ն յունվարի 1910 թ.։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը նահանգապետի առաջադրութեանը պատասխանեց, որ չէ կարող կարգադրել, որպէսզի Երևանեան հրապարակի վրա գտնվող տնակները, որոնց մէջ վաճառվում են ըմպելիքներ ու գրքեր, վերցվեն հրապարակից, որովհետև յիշեալ տնակները կապալով տրված են մասնաւոր անձանց։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը, հիմնվելով տեղական մամուլի հաղորդած այն տեղեկութեան վրա՝ թէ քաղաքային ինքնավարութիւնը մտադիր է 4-րդ փոխառութեան գումարը պահել մասնաւոր դրամատներում, բացատրութիւն է պահանջել քաղաքային վարչութիւնից, թէ ինչ հիման վրա քաղաքի փողերը, հակառակ տիրող օրէնքի, կարող են պահ տրվել մասնաւոր վարկային հաստատութիւնների մէջ։

◆ Կիրակի օրը, սեպտեմբերի 26-ին, ռուսաբնակ հայ-կաթօլիկների առաջնորդ Տէր-Աբրահամեան վ. այցելեց Թիֆլիսի թեմի առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոսին։ Սրբազանը սեպտ. 29-ին փոխ-այցելութիւն արաւ։

◆ Վաղը Թիֆլիսի Հասարակական կլուբում ռեֆերատից առաջ տեղի կունենայ գրական-երաժշտական բաժին։ Ռեֆերատը կը լինի Սվանէթիա կատարված ճանապարհորդութեան մասին և միջանկեալ ցոյց կը տրվեն լուսապատկերներ։

◆ Հոկտեմբերի 3-ին, տեղի կունենայ Թիֆլիսի դումայի ֆինանսական մասնաժողովի նիստը՝ կազմելու վերջնականապէս 1911 թ. քաղաքային եւմտի հաշւեկշիռը։

◆ Այս օրերս յատուկ տեխնիքական մի մասնաժողով Թիֆլիսի կողմից, մասնակցութեամբ իշխանութեան ներկայացուցչի, դիտեց ցիրկի նորակառոյց փայտէ շէնքը և գտաւ նրան միանգամայն ապահով թէ հրդեհի և թէ տեխնիքական տեսակէտից։ Ցիրկը ունի 9 մուտք։ Քաղաքային վարչութիւնը, նկատի առնելով քննութեան հետևանքը, թոյլ տուեց շարունակելու դադարեցված աշխատանքները։

◆ Սեպտ. 29-ին Թիֆլիսում քննվեց նոր տեսակի արգելիչ շղթան, որ վայրկենապէս կանգնեցնում է էլեքտրական վագոնը։ Քննութիւնը տուեց փայլուն հետևանք։

◆ Թիֆլիսի քաղ. վարչութեան մէջ արդէն սկսվել են նորակոչ զինուորացուների ցուցակները դասաւորելու և կազմելու աշխատանքները։

◆ Շուտով Թիֆլիսում կը ստացվի այն աէրօպլանը, որով թռիչքներ է կատարելու յայտնի օդաչու Ուտօչկինը։

◆ Այսօրվանից բացվեց Թիֆլիսի քաղ. մանրէազննական կայանը՝ խոզերի միսը քննելու համար։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Ղազախի գաւառի Քարվանսարա գիւղի բնակիչ Մարտիրոս Յարութիւնեանի բնակարանից, որ գտնվում է Մլեսակինըրբափողոցում № 9 տանը, անյայտ անձեր նրա բացակայութեան միջոցին գողացել են 106 րուբլու տնային իրեր։ Կասկածով ձերբակալված է նոյն տանը ապրող թիֆլիսեցի Ալէքսանդր Մախօբերիձէն։

◆ Սեպտ. 29-ին, հրէաների գերեզմանատնից ոչ հեռու, գտնվեց թիֆլիսեցի Ստեփան Սափարօվի դիակը՝ 27 տարեկան։ Հանգուցեալը որոշ պարապմունք չունէր։

◆ Սեպտ. 29-ին երեկ. ժամը 7-ին, «Западъ» հիւրանոցում ապրող Նինա Գերասիմէնկօն, որ երգչուհիներից մէկն է Զորգիչյանովի այգում, ինքնասպանութեան նպատակով խմեց ինչ-որ թոյն. նրան տարան Միքայէլեան հիւանդանոցը։

◆ Սեպտ. 29-ին, երեկ. ժամը $9\frac{1}{4}$-ին, երկաթուղագծի այն կողմը, Միրզօէվների գետնի վրա, թիֆլիսեցի Բագրատ Գալոյեանը իր փեսայ Յովակիմ Բաղդասարեանի հետ անձնական հաշիւներով վիճելու ժամանակ բերումով վէրք հասցրեց նրան և փախաւ։ Վիրաւորվածին տարան Միքայէլեան հիւանդանոցը։ Վէրքը ծանր է։

◆ Շուրջկալի ժամանակ ոստիկանական պաշտօնեաները 10-րդ քաղաքամասում ձերբակալեցին մի քանի մուրացկանների։ Շուրջկալներ կատարվեցին նաև միւս քաղաքամասերում։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Բագուի քաղաքապետի օգնական փոխ-գնդապետ Պօգգուբսկին տեղափոխվում է Բաթում զինուորական նահանգապետի օգնականի պաշտօնով։

◆ Կիրակի օրը հոգեհանգիստ կատարվեց հանգուցեալ Բ. Դօլուխանեանի գերեզմանի վրա։ Ներկայ էին հասարակական հաստատութիւնների, Հայոց Մարդասիրական Ընկերութեան, ծխական դպրոցների հոգաբարձութեան ներկայացուցիչները և շատ ժողովուրդ։

◆ Ինչպէս յայտնի է, Բագուի Հայոց Կուլտուրական Միութիւնը վճռեց արձան կանգնեցնել Խ. Աբովեանի գերեզմանի վրա, որի համար յատկացրեց 18,000 րուբլի։ Միութեան նկարչական սեկցիան դիմեց մի քանի հայ քանդակագործների՝ խնդրելով կազմել արձանի մօդէլները։ Այժմ տեղեկացնում են, որ երիտասարդ քանդակագործ Քիւրքճեան, որ աշխատում է Պարիզում, արդէն պատրաստել է երկու մօդէլներ, որոնց նկարներն այս օրերս կուղարկվեն Միութեանը։ Առաջինը այդ մօդէլներից Աբովեանին ներկայացնում է իբրև ռուսահայ գրականութեան և գրական լեզուի նախահայր, երկրորդը—իբրև առաջին ուսուցիչը։ Ականատեսներն ասում են, որ երկու նախագծերը թողնում են ուժեղ տպաւորութիւն թէ գաղափարի և թէ գեղարուեստի տեսակէտից։

◆ Սեպտեմբերի 27-ին Բագւում, հիւանդներին ընդունելու ժամանակ, իր առանձնասենեակում յանկարծամահ եղաւ բժիշկ Դոմբիկը։

◆ Բագուի Թուրք-ռուսական 2-րդ դըպրոցի կառավարիչ կարգվեց երկրորդ Պետական Դումայի անդամ Մուստաֆա Մահմուդովը։

◆ Հոկտեմբերի 1-ից բացվեցին «Նիջաթ» կրթական ընկերութեան երեկոյեան դասընթացքները հասակաւոր թուրքերի համար։

◆ Քաղաքապետի թոյլտուութեամբ Ալի Փաշա Հիւսէյնովը հրատարակելու է Բագւում, Ատրպատականի բարբառով, մի գիտական-հասարակական-քաղաքական պատկերազարդ շաբաթաթերթ՝ «Ենի Ֆէյուզատ» անունով (Նոր Բարիք)։

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Զարսանջակից տեղական եօթն հայ քահանաները հետևեալ հաւաքական գիրն են ուղարկել Կ. Պօլսի հայոց պատրիարք Դուրեան սրբազանին՝ շատ աղեխարշ գոյներով նկարագրելով իրանց հօտի դրութիւնն առհասարակ։ Նամակը տպված է և Կ. Պօլսում հրատարակվող «Ժամանակ» թերթի սեպտ. 9-ի համարում.

«Բարձրաշնորհ սրբազան հայր.

«Եթէ չենք գիտեր թէ սահմանադրութեան հռչակումէն ի՛ր գաւառները օգտուեցան, գոնէ աչքի առջև կը տեսնենք, որ չարաչար կերպով զրկուեցաւ անկէ Զարսանջագ, որուն մէջ ծնելու դժբաղդութիւն ունեցող հայ տարրը օրհասական վիճակի մը մէջ կը տուայտի երկար տարիներէ ի վեր, աստիճանական սաստկութեամբ։ Բնաւ չկարծուի, թէ բէյերուն զէմ բացուած կալուածի խնդրոյն հակազդեցութիւնն է, զոր կը կրէ Զարսանջակցին. ընդհակառակը, ատիկա բնական արդիւնքն է հայ գիւղացւոյն աղաներուն կողմէ իր կրած անլուր բռնաբարումներուն, անիրաւութիւններուն ու ճնշումներուն, որոնք աւելի սուր հանգամանքով մը սկսած են իրագործուիլ՝ ի հեճուկս սահմանադրութեան, և մինչև իսկ (ինչ որ չէր տեսնուած հին ռէժիմին ժամանակ) մեր երէցկինները կը բռնադատուին ձրի աշխատութեան, զոր «հօբբիյէթ անգարիասը» կանուանեն այս անգութ բռնաւորները, բացայայտօրէն ըն-

դոտնելու համար սահմանադրութիւնը, որ փորի ցաւ կը պատճառէ իրենց։ Հիմա որ կալուածի դատը կը հետապնդուի իրենց դէմ, քաջալերուած տեղական կառավարութեան յայտնի աջակցութենէն, իրենք իրենց իրաւունք տուին աւելի սանձարձակ գործելու, աւելի զօրեղ մամուլի տակ ճնշելու արդէն անարիւն գիւղացին, որ խսպառ ուժաթափուի և յուսահատի մը համակերպութեամբ բռնադատուի Եգիպտոսի սոխն ու սխտորը յիշել և համբուրել այն ձեռքը, որ վարժուած է յագնիլ միմիայն զինքը խեղդելու համար՝ իր բարոյական պատանքը կարելու առեն։ Այս բէյերը եթէ պաշտօնական կալուածագրեր ունին ի ձեռին և օրինական միջոցներով տիրացած են իրենց այդ կալուածին, ինչ է իրենց վախը, ինչու այդքան ստորնացում, ինչու այդ վայրագ ատելութիւնը բայեաներուն հանդէպ՝ որոնց ճակտին քրտինքով է, որ պարարած են ու կը պարարին։ Ինչու բնաջնջումի այս հզօր ճիգը չի խնայուեր իրենց հողի գործաւորներուն, որոնց արիւն քրտինքը վաղն ալ պէտք պիտի ըլլայ իրենց։ Ընդհակառակը առանց կորսնցնելու պաղարիւնին, իրենց բարձր դիրքէն առանց ցած իջնելու, ոչ թէ չինծու՝ անազնիւ, այլ օրինական միջոցներով գործնական դաս մը պարտ էին տալ ամեն անոնց, որոնք իրենց պապենական իրաւունքներուն տէր դառնալ կը յանդգնէին։ Իբր անհերքելի փաստ բաւական է արդէն իրենց բռնած այս ճնշող, սպառնական դիրքը հանդէպ խեղճ գեղացիին, որ բնաւ ույժ չի կրնար գործածել, այլ օրինական միջոցներով է որ իրենց դէմ ծառացած՝ իր արդար իրաւունքներուն տիրանալ կուզէ։ Բայց խնդրենք, սրբազան հայր, գաղթելէ ուրիշ ինչ միջոց մնացած է այս դժբաղդ ժողովրդին, երբ խրամատը լայնօրէն բացուած է բէյերուն ու իր միջև և երբ՝

«1. Իր ձեռքով, քրտինքով ու դրամով շինած, շէնցուցած տունը, իր ձեռքով տընկած, հասցուցած այգին, պարտէզն ու ածուները իրեն կը զլացուին։

«2. Այսօրէն վաղը տունէն դուրս վռնտուելու սպառնալիքով՝ հոն ապրելու ոչ մէկ իրաւունք կը տրուի իրեն։

«3. Բռնաբարելու յայտնի սպառնալիքով՝ իր հարսերն ու աղջիկները տան մէջ մնալու կը դատապարտուին այդ բէյերուն պատճառով։

«4. Բռնութեամբ ու ծեծով ձրի աշխատութիւն և ծառայութիւն վարելով հանդերձ, պզտիկներուն ձեռքէն հասկաքաղերն իսկ առնելով կը վառեն, ուրպէսզի տուն չտանին։

«5. Հազարաւոր տաւարներ ձմեռուան մէջ մեռցնելու նպատակով կարգիլեն այժմէն անոնց ձմեռուան խոտ, յարդ պատրաստել.

«6. Տեղական կառավարութիւնը մեր խընդիրքներուն կարևորութիւն չի տար և կը քաջալերէ յայտնապէս բէյերը, որ ուզածնին ընեն գիւղացիներուն։

«7. Գիւղացւոց զաւակները դպրոցէ և ուսումէ զուրկ կը մնան.

«8. Այս բոլոր խժդժութիւններուն հանդէպ ժողովուրդը կրօնքէ և հետևաբար եկեղեցիէն ուծացած է իսպառ և բոլոր եկեղեցիները փակ կը մնան։ Արդէն կրօնափոխութեան և գաղթելու գաղափարը ծայր տուած է իր մէջ, ծայր աստիճան յուսահատ՝ լքած է եկեղեցին, դպրոցը, քահանան և ամեն բան, ու մենք անկարող կը մնանք անոնց այս բազմազան վիշտերուն դարման մը տանելու և սփոփելու։ Ա՛լ ժողովուրդը մերը չէ, ահա կը կատարենք մեր վերջին պարտքը՝ այս ամենը իմացնելով ձերդ սրբազնութեան, ազատուելու համար պատասխանատուութենէ։

«Իբր մասնակի և անմիջական դարման՝ առաջնորդի մը ներկայութիւնն է, այն ալ կը զլացուի դեռ այս դժբախտ ժողովուրդին։ Պիտի խնդրէինք որ վայրկեան մը առաջ փութացուէր առաջնորդ հօր հոն ժամանումը, որ խիստ ստիպողական է այս ծանրակշիռ պարագաներուն մէջ»։

◆ Վիէննայի պարսից նախկին դեսպան հանգուցեալ Նարիման խանի կինը, որ Ցովհաննէս-բէյ Տատեանի անդրանիկ քոյրն էր և ամուսնու մահից յետոյ իր աղջկանց հետ բնակվում էր Այ-Ստեֆանօյում գտնըված իրանց հօրենական տանը, ինչպէս հաղորդում են Կ. Պոլսի հայ թերթերը, եղերական վախճան է ունեցել՝ խեղդվելով ծովում։

◆ Երաժշտագէտ Կոմիտաս վ., ինչպէս յայտնի է, վերջերս էջմիածնից մեկնեց իր հայրենի Քէօթահիա քաղաքը (Ասիական Թիւրքիա) գնալու համար։ Այժմ «Ժամանակ» թերթին գրում են Աֆիօն-Կարահիսարից, ուր գտնվելիս է եղել Կոմիտաս վ., թէ վերջինս մտադրել է 600 հոգուց բաղկացած երաժշտական մի մեծ խումբ պատրաստել Կ. Պոլսում և կօնցերտներ սարքել։ Հայրսուրբն, ի միջի այլոց, մի տարու չափ շրջելու է Թիւրքիայի զանազան քաղաքները՝ եւրօպական երաժշտութեան դասեր տալու համար։ Կոմիտաս վ. Կ. Պօլսից անցնելու է Բեռլին, ապա Պարիզ, որտեղից մեկնելով կը գնայ Պետերբուրգ, իսկ այդտեղից էլ էջմիածին։

◆ Տարօնի ազգային դպրոցների ընդհանուր տեսուչ Ս. Ջաւարեանը ուղարկել է մեր խմբագրութեանը՝ Մուշի վիճակի դպրոցների մասին մի քանի տեղեկագրեր՝ «Մշակի» մէջ տպելու համար։ Անկարող լինելով տպել տեղեկագիրը մեծ ծաւալի պատճառով, մենք կաշխատենք այնուամենայնիւ մի ամփոփ ծանօթութիւն տալ Տարօնի դպրոցների մասին, հիմնվելով այդ տեղեկագրերի վրայ։

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Շաբաթ օրը, հոկտ. 2-ին, Թիֆլիսի Արքունական թատրոնի օպերային խումբը նոր դեկօրացիաներով կը ներկայացնէ Ա. Բօյտօյի «Մէֆիստօֆէլ» օպերան. համանուն դերում հանդէս կը գայ արտիստ Մօզժուխինը։

◆ Արտիստ Մատվէևը, որ այս տարի երգում է Ա. Էյխէնվալդի խմբի մէջ, կայսերական թատրոնների վարչութեան հետ պայմանագիր է կապել, որ հետևեալ տարի երգէ Պետերբուրգում տարեկան 12,000 րուբլի ռոճիկով։

◆ Զուբալովի Ժողովրդական Տան հայ թատերասէրների խմբի ներկայացումը նըշանակված է հոկտեմբերի 7-ին։

◆ Այսօր Ժողովրդական Տանը բարեգործական ներկայացում է։ Ռուսաց սիրողների խումբը կը խաղայ չորրորդ անգամ յայտնի «Տայֆուն» պիէսը։

◆ Այսօր, Արտիստական Ընկերութեան դահլիճում, տեղի կունենայ Նորին Մեծութեան սօլիստ Մ. Դոլինայի և Կայսերական թատրոնների արտիստ Լ. Կլեմենտիէվի համերգը պիանիստկա Մարիա Իօրդանի մասնակցութեամբ։

◆ Թիֆլիսեցի Մ. Պօղսիսօգլին հրէերէնից ռուսերէնի է թարգմանել Գորդինի նոր պիէսը, «Թալմուտիստ գուսարը», որի սիւժէտը վերցված է հրէայ հոգևորականների կեանքից։

◆ Լուրերին նայած, բազուլեիններին յայտնի Զուբարօվը բանակցել է Շալեապինի հետ, սրա՛ Բագւում եղած ժամանակ, որպէսզի նա Բագու գնայ մի քանի գաստրօլների համար։ Շալեապինը խոստացել է գնալ 5 ներկայացումների համար այն ժամանակ, երբ Թիֆլիսի օպերային խումբը, աւարտելով իր սեզոնը Թիֆլիսում, կը գնայ Բագու ներկայացումներ տալու։

◆ Թարգմանվում է հայերէն մի գործողութեամբ «Քաղցած Դոն-Ժուան» զուարճալի վօդեվիլը։

◆ Մօտիկ ապագայում Թիֆլիսի «Մօդերն» թատրոնում տեղի կունենան նշանաւոր և միակը Ռուսաստանում «մերկոտն պարուհի» Մարիամ Արժենիսի մի քանի գաստրօլները։ Այս պարուհու մասին ռուսական մայրաքաղաքի թերթերը խօսում են մեծ գովասանքով և համեմատում են աշխարհահռչակ պարուհի Դունկանի հետ։ Առաջին ներկայացման մասին կը հաղորդվի առանձին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 30 սեպտեմբերի

Դպրոցներում սովորող բազմաթիւ աշակերտ-աշակերտուհիներ դիմում են խորհըրդիս և խնդրում՝ թոյլ տալ Կովկ. Հայոց Բարեգ. Ընկերութեան գրադարանից առանց գրաւականի օգտվելու։ Ցայտնում ենք ի գիտութիւն այդպիսիների, որ, խորհրդի որոշման համաձայն, ընկերութեանս գրադարանից առանց գրաւականի գրքեր տըրվում են դպրոցների հոգաբարձուների երաշխաւորութեամբ, որի մասին խորհուրդս դիմել է նրանց պաշտօնական գրութեամբ. ուստի վերոյիշեալ խնդրատուները պէտք է դիմեն իրանց դպրոցների հոգաբարձուներին կամ նրանց, որոնց յանձնված է դպրոցի խնամատարութիւնը։

Կ. Հ. Բ. Ը. Խորհուրդ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Բարֆրուշ, 18 սեպտեմբերի

Պարսկաստանում վերջերս արդէն սովորական երևոյթ է դարձել, որ մի որևէ ամիր կամ սարդար հէնց որ իր գլխին է հաւաքում մի քանի տասնեակ ձիաւորներ՝ առիթից օգտվելով ապստամբում է նոր կառավարութեան դէմ։

Այդպիսիների թւին են պատկանում և վերջերս ըմբոստացած Սաւադքուչի և Լարջանի յայտնի ցեղապետներ՝ ամիր-Թումանը և ամիր-Մուքէրրէմը, որոնք ժառանգաբար իշխում են Թէհրանի և Մազանդարանի միջև գտնվող նշանաւոր Դամաւանդ լեռան ստորոտում բնակվող ժողովրդին։

Տեղիս ժողովրդին և կառավարութեան ամիր-Թումանը մտասանջութեան մէջ է գցել, որովհետև լուր էր տարածվել, որ ամիրը պատրաստվում է արշաւելու Մազանդարանի վրա, և երթևեկութիւնն էլ Թէհրանի հետ վտանգաւոր էր դարձել։

Մազանդարանի դատաւոր Նիզամ-Սուլթանը Սարիից հէնց այդ պատճառով այստեղ եկաւ իր ձիաւորներով։ Նիզամ-Սուլթանը վերջերս էր ստանձնել իր պաշտօնը և ազգաբնակութիւնից յարգված անձն է։

Ամսիս 10-ին լուր տարածվեց, որ ամիրը գալիս է։ Դատաւորն իր ձիաւորներով նըրան դիմադրելու դուրս եկաւ։ Քաղաքից 4 փարսախ հեռաւորութեան վրա նրանք հանդիպեցին իրար, բայց ոչ մի ընդհարում տեղի չունեցաւ, որովհետև ամիրն առաջ մարդ ուղարկելով յայտնել է, որ ինքը գալիս է Բարֆրուշ՝ բանակցելու դատաւորի միջոցով Թէհրանի հետ՝ հաշտվելու համար։ Ամիրի կողմից դա մի ճարպիկ խաղ էր առանց արգելքի քաղաք մտնելու համար, և այդ խաղը նրան աջողվեց։

Նոյն օրը ցերեկվայ ժամը 2-ին ամիրը, շրջապատված իր՝ ատամներապէս 100 սպառազինված ձիաւորներով, քաղաք մտաւ։ Ամիրը 60-ամեայ, մռայլ դէպքով մի անձ է. նա անցեալում Նասրէդդին շահի ծառաներից մէկն է եղել։

Ամիրի հետն էին և նրա 2 երիտասարդ որդիները և 10 հոգի այն ֆէդայիներից, որոնք Թէհրանում Սադրազամի պարկի կռւի ժամանակ կարողացել էին փախչել և Ամիրի մօտ ապաստանել։

Ազգաբնակութիւնը խռարանցման մէջ էր, երկու կողմն էլ միշտ զինված էին պտտում։ Ամիրն ունի քաղաքումս բաւականին համախոհներ։

Բանակցութիւնը սկսվեց Նիզամ-Սուլթանի և ամիրի միջև տեղիս շահ-զադէ Հշամ-Սուլթանի միջամտութեամբ. վերջինս աշխատում էր ամեն կերպ հարթել երկու կողմերի միջև եղած թիւրիմացութիւնները։

Երկու կողմերը տեղիս հեռագրատանը ժամերով բանակցում էին Թէհրանի հետ, բայց անաջող. Թէհրանի կենտրոնական կառավարութիւնը ոչինչ չէ զիջում ամիրին։

Դրութիւնը բարդանում է։ Ամիրին դըրսից օգնութեան են եկել բաւականին թւով լեռնականներ, որոնք զինված են ամեն տեսակի զէնքերով, նոյնիսկ երկար մահակներով։ Ամիրը, տեսնելով որ իր կողմնակիցների թիւը մեծացաւ, բացարձակ կերպով քաղաքիս տէր է յայտարարում իրան։ Նոյնիսկ դատաւորի մարդկանց մի երկուսի ձեռքից ամիրի մարդիկ զէնքերը խլել են։

Քաղաքը հանգիստ է առ այժմ։

Հետևանքի մասին շուտով կը հաղորդեմ։

Էլ-Դօն

ՄԵԾ ԼՕԿԱՈՒՏ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅՈՒՄ

Հեռագիրն արդէն հաղորդեց այն մասին, որ եկող շաբաթից ամեն տեղ Գերմանիայում կը սկսվի մետաղի վրա բանող բանւորների լօկաուտը։ Այդ լօկաուտը ներկայացնում է կռւի սկիզբը ձեռնարկողների դաշնակցութեան և կազմակերպված բանւորների միջև։ Դրա անմիջական պատճառն է ահա երկու ամիս շարունակվող լօկաուտ-գործադուլը գերմանական նաւաշինարաններում։

Բանւորները նաւաշինարաններում, մի շարք տնտեսական պահանջներ դնելով և գործադուլ անելով Համբուրգում, և ապա, երբ նաւաշինարանների տէրերի դաշնակցութիւնը դրան պատասխանեց մասնակի (60%-ային) բանւորական լօկաուտով ուրիշ նաւաշինարաններում, ամենուրեք գործադուլի անցածները վայելում էին իրանց կռւի մէջ մետաղի վրա բանող բանւորների զօրեղ դաշնակցութեան աջակցութիւնը։ Այդ դաշնակցութիւնն ունի 350 հազար անդամ։ Դա բանւորների ամենախոշոր պրօֆէսիօնալ կազմակերպութիւնն է Գերմանիայում։ 1909 թւի փաստերից երևում է, որ նա ունի 6 միլիօն մարկ դրամագլուխ և տարեկան 12 միլիօն մարկի շրջանառութիւն։ Ի նկատի ունենալով, որ այդ դաշնակցութիւնը աջակցութիւն է ցոյց տալիս գործադուլ անողներին նաւաշինարաններում, նրա և ձեռնարկողների միջև կօնֆլիկտ ծագեց։ Ձեռնարկողները լօկաուտ սպառնացին մետաղի վրա բանող բոլոր բանւորներին, եթէ գործադուլը չը դադարի նաւաշինարաններում։ Բանակցութիւնները բանւորների և ձեռնարկողների դաշնակցութիւնների միջև տեղի ունէին Համբուրգում և անհետևանք մնացին։ Բանւորների ներկայացուցիչները, ինչպէս հաղորդեց նրանց լիդէրներից մէկը բանւորական ժողովի մէջ Համբուրգում, յայտնեցին ձեռնարկողներին, որ նրանք լօկաուտից չեն վախենում։ Սակայն միայն ի նկատի կայ կրկին մասնակի լօկաուտ. կարձակվեն ոչ բոլորը, այլ միայն բանւորների 60%-ը։ Սակայն դեռ ընդհանուր լուծումն չէ ընդունել այն հարցը, թէ արդեօք պէտք է ներկայ դէպքում ևս պատասխանել ընդհանուր գործադուլով։ Տեղական կազմակերպութիւններին իրաւունք է տրվում աշխատանքից հանել և բանւորների մնացած 40%-ն էլ. սակայն, ինչպէս ընդհանուր կանոն, որոշված է, որ լօկաուտի ներգործութեանը չենթարկվող բանւորները պարտաւոր են շաբաթական մի օրվայ աշխատանքը մըտցնել ընկերներին օգնելու համար։ Առաջին երկու շաբաթների ընթացքում գործադուլ անողները դեռ ևս օժանդակութիւն չեն ստանայ դաշնակցութեան դրամարկղից, որպէսզի խնայեն միջոցները, որովհետև այդ ընդհարումը, որը ույժերի փորձն է ձեռնարկողների և բանւորական դաշնակցութիւնների միջև, երևի, ըստ ամենայն հաւանականութեան, շատ կը ձգձգվի։ Բանւորները հաւանութիւն տուին այդ յայտարարութեանը և շատ հանգիստ վերաբերվեցին ապագայ վճռական կռւի ծանուցմանը։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ-ԱԶԱՏԱՄՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Կասսէլում, գերմանական ազգային-ազատամիտ կուսակցութեան համաժողովում, կուսակցութեան պարագլուխ Բասէրմանի զեկուցումը մեծ հետաքրքրութիւն է ներկայացնում այժմեան քաղաքական տրամադրութիւնը գնահատելու համար երկրում։ Զեկուցումից երևում է, որ Բէտման-Հօլվէգի ջանքերը ապարդիւն անցան պահպանողական կղերական բլօկի կողմը գրաւելու ազգային ազատամիտներին, և ազգային-ազատամիտները շարունակում են դիմադիր կուսակցութեան դիրք պահպանել դէպի այժմեան կանցլերը։

Ազգային-ազատամիտների գործունէութեան պատմական տեսութիւնից յետոյ, սկսելով անցեալ դարի 60-ական թւերից, Բասէրման անցաւ այն ժամէնտին, երբ Բիւլօվ հանդէս եկաւ (1906 թւի վերջում) պահպանողական-ազատամիտ բլօկի գաղափարով։ Այդ գաղափարը Բասէրման կատարելապէս կանոնաւոր է համարում, բոլորովին միանում է նրան և Բիւլօվի անզին ծառայութիւնն է տեսնում այն բանում, որ նա պետական աշխատանքի ղըրական մասնակցութեանը հրաւիրեց մինչև այդ ժամանակ դիմադրութեան մէջ գտնըվող ազատամիտներին։ Իսկ այժմ Բիւլօվի աշխատանքի հետևանքները կատարելապէս ոչնչացան և «Գերմանիան գտնվում է խորին դժգոհութեան լուծի տակ, որը գցում է հազարաւոր քաղաքացիներին սօցիալ-դէմօկրատիայի շարքերը և ստեղծում է մեծ վտանգ պետութեան համար»։ Բասէրման մատնացոյց արեց և ամբողջ երկրի վրա տարածված այդ դժգոհութեան պատճառների վրա։ Նախ և առաջ ֆինանսական ռէֆօրմը, որը իրագործվեց «հակասօցիալական ուղղութեամբ», ապա ընտրողական ռէֆօրմի անաջող փորձի վրա Պրուսիայում։ «Այժմ մեզ մօտ,—շարունակեց նա,—լայն կերպով տարածված կարծիքի համեմատ, տիրում է պահպանողական-կղերական բլօկը, և կառավարութիւնը նրա գործադիր օրգանն է հանդիսանում»։ Ապա Բասէրման ասաց, որ, նրա կարծիքով, ռէյխստագի ապագայ ընտրութիւններին կընտրվեն ոչ պակաս քան հարիւր սօցիալ-դէմօկրատներ, և որովհետև կղերականները և լեհերը հազիւ թէ էապէս կարողանան ամրանալ, ուստի առանձնապէս վատ կանցնեն ընտրութիւնները ազատամիտների և պահպանողականների համար։ «Ես համոզված եմ,—շարունակեց նա,—որ 1911 թւի ընտրութիւնները կը խորտակեն պահպանողական-կղերական բլօկը և նրա վրա յենվող կառավարչական մեթօդը»։ Բասէրման կարծում է, որ կառավարութիւնը ստիպված կը լինի կրկին վերադառնալ Բիւլօվի սիստեմին, այսինքն կառավարել երկիրը պահպանողական և ազատամիտ տարրերի միութեան օգնութեամբ, այնպէս որ ազատամիտ-կառավարչական խմբերի թւում պէտք է մտնեն ոչ միայն ազգային ազատամիտները, այլ և ազատ մտածողները։

Բասէրմանի զեկուցումը բաւական տաք վիճաբանութիւններ առաջացրեց, որոնցից յետոյ համաժողովը կատարելապէս հաւանութիւն տուեց ազգային-ազատամիտների պարագլխի ճառի հիմնական մաքերին։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

29 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Մինիստրների խորհուրդը հարկաւոր գտաւ Բարձրագոյն հաստատութեան ներկայացնել Պէրմ քաղաքին 1.500,000 րուբլի փոխառութիւն կնքելու թոյլտուութեան առաջադրութիւնը և պալէստինեան ընկերութեանը պետական գանձատնից օժանդակութիւն տալու հարցը։

Դանիական ռուսաց դեսպան Կուդաշէվը նշանակվեց բելգիական ռուսական դեսպան։

Ամենաողորմածաբար թոյլ տրվեց ֆինանսների մինիստրին որոշ ժամանակով մեկնել արտասահման։

ԿՕՎՆԱ։ Մարիօպօլում զինուոր ծառան անձնական վրէժից ծանր վիրաւորել է հուսարեան երրորդ գնդի հրամանատար բարօն Կրիւդեներին, որը մի ժամից յետոյ մեռել է։

ԲԵՌԼԻՆ։ Անցաւ ռուս ճանապարհորդ Նագէլը։

Ժամ. Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ԲԱԼԱՆԹԵԱՐ
Յ. ՏԵՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մամուլի տակից դուրս եկաւ
ԴԱՍԱՏԵՏՐ ԿՐՕՆԻ Բ. տարի (պատկերազարդ)
ԸՍՏ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԾՐԱԳՐԻ
(Երրորդ տարին մամուլի տակ է, պատկերազարդ)
Դիմել «Գիր» գրավաճառանոց՝ Веліаминовская 7. և ինձ՝ Бебутовская 29.
Սահակ ա.-ք. Սահակեան
(ա. օ.) 1141. 5—1

Յ. ԴԱՂԲԱՇԵԱՆ
Լիակ. ռուս-հայ բառ., գինը 7 ր., կազմով 8 ր.։ Լիակ. հայ ռուս բառ., բաժանորդագինը 4 ր. և 5 ր.։ Տպագրութիւնը շուտով կաւարտվի։ Ռուսերէն այբբենարան եւ առաջին ընթերցարան։ Յարմար դասագիրք հայ ուսումնարանների համար։ Շուտով լոյս կը տեսնի երկրորդ տարվայ դասընթացը։ Դիմել՝ А. Дагбашяну, Тифлисъ, Евангуловская 8. II эт.
(ու. կ.) 1143. 2—1

Ռուս լեզուի մէջ հմուտ և մարուր առոգանութեամբ
ՄԻ ՓՈՐՁՎԱԾ ՈՒՍՈՒՑԻՉ,
որ երկար տարիներ եղել է Կովկասում և Կովկասից դուրս հայ և ռուս դպրոցներում, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ պետական և հայ դպրոցների համար։
Դիմել «Մշակի» խմբագրութեան։
(օ. մ.) 1130. 20—3

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
Ս. Զ. ԽԻԶԱՆԵԱՆ
Վելեամինօվսկայա № 14.
Ընդունելութիւնը՝ 4—6 ժ. երեկոյեան։
(չ. ու. կ.) 1133. 10—2

ԱՌԵՒՏՐԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ՄԻՆԻՍՏՐ. ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՅ ԳՏՆՎՈՂ
Տ. Մ. ՓԻԼՕՑԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ
Թիֆլիս, Միխայլեան պր. 24/4.
Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առևտր. կրթութիւն։
Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատեստատներ։
ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ զբաղմունքները կատարվում են կուրսերում Pitman և Պարիզի Pigier դպրոցների ձևով կազմակերպված Muster-Comtori-ում։ Նիւթերն անվում են բէալ կեանքից։ Առարկաներն են. ա) ԳԱՐՏԱԴԻՐ.—1) Հաշւապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրան., ամերիկական, բանկային և գործարանական), 2) Առևտրական թւաբանութիւն, 3) Քաղաքատնտեսութիւն, 4) Օրէնսգիտութիւն (առևտրական իրաւունք, մուրհակի կանոնադրութիւն), 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Թւաբանութիւն հաշւիչի վրա, 7) Վայելչագրութիւն, արագագրութիւն (ամենավատ ձեռքի ուղղումն). բ) ՈՉ-ԳԱՐՏԱԴԻՐ.—1) ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐ, 2) սղագրութիւն, 3) դակտիլօգրաֆիա (ռեմինգտօն և ուր.) և 4) առևտրական թղթակցութիւն օտար լեզուներով։ Զբաղմունքները կատարվում են և կատ-կատ։ Ունկնդիրների թիւ չատութեան պատճառով բացվում է զուգընթաց բաժանմունք։ Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է։ Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, առ. 10—2 ժ. և երեկ. 4—7 ժ.։ Ծրագիրը և կանոններն ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում։
Կուրսերի հիմնադիր՝ առևտր. գիտութեան կանդիդատ՝ Տ. ՓԻԼՕՑԵԱՆ
(ու. կ. չ.) 907. 0—25

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ ԴՈՒՐՍ ԵԿԱՒ
„ԱՐՓԻԿ"
Այբբենարան հայախօս և օտարախօս մանուկների համար. բազմաթիւ պատկերներ և գրութեան օրինակներ։
Գինը 20 կոպ., զիջումը 20%։ Դիմել «Գիր» և «Գուտտենբերգ» գրախանութներին։ Յօրինողի հասցէն՝ Тифлисъ, Михайловскій пр. 70. Николаю Теръ-Гевондянъ.
(օ. մ.) 1121. 5—4

ВЫШЛО ВЪ СВѢТЪ И ПОСТУПИЛО ВЪ ПРОДАЖУ
ЕДИНСТВЕННОЕ ОФФИЦІАЛЬНОЕ ИЗДАНІЕ
СПИСОКЪ ФАБРИКЪ и ЗАВОДОВЪ РОССІИ,
съ разрѣшенія г. Министра Финансовъ и Г. Министра Торговли и Промышленности,
ПО ДАННЫМЪ ПОДАТНОГО, ФАБРИЧНАГО И ГОРНАГО НАДЗОРА,
составленный Редакціею „Торгово-Промышленной Газеты" и изданный Торговымъ Домомъ Л. и Э. Метцль и К°.
Какъ оффиціальное изданіе, „Списокъ фабрикъ и заводовъ Россіи" заключаетъ въ себѣ точныя данныя о всѣхъ предпріятіяхъ фабрично-заводской промышленности, свыше 30,000 адресовъ и, кромѣ сего, въ немъ сообщены впервые самыя полныя свѣдѣнія о табачныхъ и спичечныхъ фабрикахъ, сахарныхъ, винокуренныхъ и кирпичныхъ заводахъ, мукомольныхъ мельницахъ и маслодѣльныхъ заводахъ.
Цѣна „Списка фабрикъ и заводовъ Россіи" въ переплетѣ—12 руб. за экземпляръ безъ пересылки.
Складъ изданія—Торговый Домъ Л. и Э. Метцль и К, С.-Петербургъ, Морская, 11.
(ու. չ.) 5—5

Типографія „Экономія" Большая Ванская № 3.